

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Justis- og beredskapsdepartementet DEP
postmottak@jd.dep.no

Oslo, 23.11.20

HØRING OM RETTSHJELPSUTVALGETS UTREDNING NOU 2020: 5 LIKHET FOR LOVEN – LOV OM STØTTE TIL RETTSHJELP (RETTSHJELPSLOVEN)

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) viser til høringsbrev av 09.06.20 vedrørende forslag om ny lov om støtte til rettshjelp. Vi takker for tilliten som høringsinstans.

JURK er et uavhengig rettshjelptiltak som skal bidra til at alle kvinner er bevisste sin rettsstilling og til at likestilling praktiseres. JURK drives av jusstudenter i samarbeid med daglig leder og fagrådgiver som er jurister. Vi yter tilpasset hjelp til selvhjelp til alle som definerer seg som kvinner og som har et udekket rettshjelpsbehov, gjennom rettsinformasjon, rettspåvirkning og bistand i konkrete saker.

Vårt tilbud gjelder for kvinner over hele landet og all hjelp er gratis. JURK behandlet i 2019 5416 unike saker. Vi bistår i saker innenfor en rekke rettsområder av stor velferdsmessig betydning for kvinner, og uttaler oss på bakgrunn av de erfaringer vi har gjort oss gjennom dette arbeidet.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Innholdsfortegnelse

Innledende bemerkninger til utredningen som helhet	5
Bemerkninger til enkelte av høringsnotatets kapitler	6
Til høringsnotatet kapittel 9 – Skille mellom saker hvor det gis støtte etter økonomiske vilkår, og saker hvor alle mottar gratis rettslig bistand	6
Til høringsnotatet kapittel 11.2 – Prioritering av viktige saksområder og lovens subsidiaritet	6
Til høringsnotatet kapittel 11.3 – Spesielt om forholdet til forvaltningens veiledningsplikt	6
Til høringsnotatet kapittel 12 - Hvem skal gi rettshjelp etter loven	7
Til kapittel 12.3 – Privatpraktiserende advokater bør fortsatt være fundamentet i den norske rettshjelpsordningen.....	7
Til kapittel 12.4 – Advokatlister	7
Til høringsnotatet kapittel 13.1 – En samlet rettshjelpsforvaltning	7
Til høringsnotatet kapittel 14 – Førstelinjetjeneste	8
Til høringsnotatet kapittel 15.1 – Rettshjelpiltakenes rolle	8
Til høringsnotatet kapittel 19.2.2 – Det offentlige må forenkle, forbedre og i større grad ta eierskap over informasjonen om rettshjelpsordningen.....	9
Til høringsnotatet kapittel 19.2.3 og 13.2 – Saksbehandlingen må digitaliseres, nettportal og chattetjeneste	10
Tilstrekkelig faglig kompetanse.....	10
Digital terskel	11
Fysisk kontor	12
Til høringsnotatet kapittel 20 – Hvor mange rettshjelpstimer kan gis i hver sak?	12
Til høringsnotatet kapittel 21.3 – Tolk.....	12
Til høringsnotatet kapittel 22.4.2 – Beregningsgrunnlag	13
Til høringsnotatet kapittel 22.4.3 – Egenandeler	13
Til høringsnotatet kapittel 23.2 – Foreldretvister.....	14
23.2.1 – Om foreldretvister	14
23.2.2 – Mekling i og utenfor domstolene.....	15
23.2.3 – Hvordan kan rettshjelpsordningen motivere til tidlig løsning av foreldretvister?	15
23.2.4 – Gjentakende saker	15
Til høringsnotatet kapittel 23.3 – Skiftesaker	15
Fri sakførsel	15
Ektefellebidrag	16

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Til høringsnotatet kapittel 23.5 – Husleiesaker	17
Til høringsnotatet kapittel 23.6 – Arbeidsrettssaker	18
Opphør av arbeidsforhold.....	18
Lønnsinndrivelse	18
Når lønnsutbetaling er et tilbakevendende problem	19
Til høringsnotatet kapittel 23.7 – Trygdesaker	19
Klage i trygdesaker	19
Vurdering av klage	20
Klage i saker om barnetrygd	20
Offentlig anke til lagmannsretten	20
Til høringsnotatet kapittel 23.8 – Sosialsaker	21
Til høringsnotatet kapittel 23.9 – Gjeldssaker	21
Til høringsnotatet kapittel 24.1 – Saker om voldsoffererstatning.....	22
Straffeprosessloven § 107 a	22
Voldsoffererstatningsloven § 4	23
Forvaltningsloven § 36	23
Støttesenteret og Statens Sivilrettsforvaltning.....	23
Behovet for juridisk bistand	23
Til høringsnotatet kapittel 24.2 – Bistand til personer som har vært utsatt for tvangsekteskap	24
Til høringsnotatet kapittel 24.3 – Bistand til å vurdere forhold av betydning for anmeldelse	24
Behovet for rettshjelp i forkant av anmeldelse	25
Krisesentrene og andre støttetilbud sin rolle og funksjon	25
Advokatens rolle	25
Særlig om ofre for menneskehandel	26
Til høringsnotatet kapittel 24.4 – Saker om likestilling og diskriminering.....	27
Veiledning fra Likestillings- og diskrimineringsombudet	28
Klagemulighet i Diskrimineringsnemnda	28
Saker for domstolene.....	29
Til høringsnotatet kapittel 25 – Rettshjelp i saker utenfor de prioriterte områdene	29
Nemnder og andre organers anbefalingskompetanse	29
Til høringsnotatet kapittel 28.8 – Rettshjelp til innsatte i fengsler	30
JURKs erfaring med straffegjennomføring.....	30

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Innsattes udekkede rettshjelpsbehov.....	30
JURKs anbefalinger til prioriterte saksområder	30
JURKs anbefalinger til advokatordningen	31
Til høringsnotatet kapittel 29 – Utlendingssaker.....	32
Utlendingers udekkede rettshjelpsbehov i møte med forvaltningen.....	32
Innrettingen av rettshjelpen	32
Prioriterte saksområder	33
Utlendinger bør kunne innvilges rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen også der vilkårene for opphold er klare.....	33
Familieinnvandring bør særlig prioriteres etter skjønnsbestemmelsen.....	33
29.8 Rettshjelp for domstolene i utlendingssaker	33
29.8.3 Prinsipielle saker	34
Til høringsnotatet kapittel 30.4 – Saker hvor søksmål er anbefalt av Sivilombudsmannen.....	34
Litteraturliste	35
Lov og forarbeids-register	37
Domsregister.....	38

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Innledende bemerkninger til utredningen som helhet

JURK vil innledningsvis bemerke at en forbedring av dagens rettshjelpslov er på overtid. Det er bred enighet om at dagens lov ikke har oppfylt sitt formål på mange år. Vi håper derfor en ny lov om støtte til rettshjelp blir vedtatt snarest mulig.

Vi lever i et samfunn hvor de fleste samfunnsområder reguleres av stadig flere kompliserte regler. For å finne fram til og forstå innholdet av sine rettigheter, som hvilke trygdeytelser man har krav på, må man navigere seg gjennom lover, forskrifter, rundskriv og praksisnotat. Dette gjør det i praksis umulig for mange å ivareta sine rettslige interesser selv. For å sikre likhet for loven er det derfor nødvendig å sikre at hele befolkningen har en reell tilgang på rettshjelp. Den nåværende rettshjelploven svikter i så henseende på flere punkter. For eksempel er inntektsgrensen så lav at enslige mødre som mottar uføretrygd i dag faller utenfor ordningen i behovsprøvde saker fordi de har krav på en minsteytelse som overstiger inntektsgrensen.¹

Forslagene i NOU 2020:5 løser en del av utfordringene med dagens rettshjelpslov. For eksempel vil forslagene medføre at en betydelig høyere andel av den voksne befolkningen får støtte til rettshjelp.² Dette er et godt utgangspunkt. JURK har imidlertid innvendinger til enkelte av utvalgets vurderinger. Disse inkluderer blant annet beregningen av egenandelene, og utelatelsen av flere viktige rettsområder. JURK vil i det følgende komme med merknader til deler av forslaget.

---

¹ Etter folketrygdloven § 12-13 (2) er minsteytelsen for enslige med uføretrygd 2,48 G. Med G-reguleringen 1. mai 2020 tilsvarer dette 251 350 kr per år.

² NOU 2020: 5 s. 141.

Bemerkninger til enkelte av høringsnotatets kapitler

Til høringsnotatet kapittel 9 – Skille mellom saker hvor det gis støtte etter økonomiske vilkår, og saker hvor alle mottar gratis rettslig bistand

JURK stiller seg bak utvalgets forslag om å flytte sakene som nå går under ikke-behovsprøvd rettshjelp i rettshjelpsloven til sektorlovgivningen.

Områdene som i dag går under den ikke-behovsprøvede rettshjelpsordningen, har til felles at de sikrer individet rett til rettshjelp i saker om tvangsinngrep fra det offentlige. At disse rettighetene står i samme lov som rettighetene til behovsprøvd rettshjelp har skapt et misvisende bilde av rettshjelpsituasjonen og hvor godt ordningen har fungert. Økningen i utgiftene til ikke-behovsprøvd rettshjelp har skjult at utgiftene til behovsprøvd rettshjelp har gått ned.³ JURK bemerker at det er viktig å tydeliggjøre hvor mye ressurser samfunnet bruker på å sikre rettshjelp til de som ikke har økonomi til å dekke det selv.

Videre er JURK enig i utvalgets vurdering av at det er flere fordeler ved å samle retten til fri rettshjelp uten behovsprøving i de aktuelle materielle lovene.⁴

En rettshjelpslov som kun omhandler de behovsprøvede tilfellene vil være mer oversiktlig. JURK erfarer at mange av våre klienter verken er klar over at det eksisterer en slik ordning, og i enda mindre grad hvilke tilfeller som omfattes av den. En rettshjelpslov som kun tar for seg de behovsprøvede tilfellene vil forhåpentligvis i større grad gjøre det mulig for rettshjelpsmottakere å finne ut om de har krav på støtte til rettshjelp.

Til høringsnotatet kapittel 11.2 – Prioritering av viktige saksområder og lovens subsidiaritet

JURK er positive til at viktige saksområder prioriteres, og er enige i at de saksområdene utvalget fremhever er viktige. Samtidig mener vi at det er flere saksområder som er så viktige at de også må prioriteres. Mer utfyllende om disse saksområdene står i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 23 og 24.

JURK anerkjenner at utvalgets utredning og forslag opererer med et mål om å holde seg innenfor dagens budsjettammer.⁵ Vi mener imidlertid at støtte til rettshjelp er så grunnleggende for rettssikkerheten til befolkningen at budsjettammene må utvides. Dagens budsjettammer gir ikke rom til en rettshjelpsordning som ivaretar rettssikkerheten til de ordningen er ment å sikre. Dette knytter seg både til inntektsgrensene og til hvilke saksområder ordningen gjelder. JURK mener at dagens budsjettammer ikke kan stå i veien for å gjennomføre helt nødvendige endringer i ordningen.

Til høringsnotatet kapittel 11.3 – Spesielt om forholdet til forvaltningens veiledningsplikt

JURK er enig med utvalget i at forvaltningens veiledningsplikt som hovedregel bør dekke behovet for veiledning i førsteinstans. Vi ønsker likevel å bemerke at JURK sin opplevelse av hvor godt veiledningsplikten fungerer, også til saker i førsteinstans, er i tråd med de undersøkelsene utvalget viser til. Vi opplever at særlig personer med utfordringer i relasjon til språk, digital kompetanse og kunnskap om det norske velferdssystemet ikke får god nok veiledning fra forvaltningen. JURK har også erfart at

---

³ NOU 2020: 5 s. 32 figur 5.1.

⁴ NOU 2020: 5 s. 50-51.

⁵ NOU 2002: 5 s. 247.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

---

forvaltningen har gitt direkte feilinformasjon. Det er behov for å styrke veiledningstjenestene. Dette vil være med på å forebygge rettighetstap og øke sannsynligheten for at vedtak treffes på riktig bakgrunn. En veiledningstjeneste som oppfyller sitt formål, vil også kunne bidra til at færre trenger å benytte seg av den offentlige rettshjelpsordningen.

Til høringsnotatet kapittel 12 - Hvem skal gi rettshjelp etter loven

Til kapittel 12.3 – Privatpraktiserende advokater bør fortsatt være fundamentet i den norske rettshjelpsordningen

JURK slutter seg til utvalget, og mener det har gode grunner for seg at det er advokater som utgjør hoveddelen av rettshjelpsordningen. Vår erfaring er at befolkningen generelt har stor tillitt til advokater og den jobben de utfører.

JURK støtter videre forslaget om at offentlige advokatkontor skal kunne opprettes og gi rettshjelp i kommuner hvor det er behov for det. Oslo Kommune Fri Rettshjelp gjør en viktig jobb ved å dekke rettshjelpsbehov til mange i Oslo Kommune. Tilbudet deres er godt kjent i Oslo, og personer med minoritetsbakgrunn vet at dette er en plass de kan oppsøke. Advokatene deres får også god kompetanse i de fagfeltene det jobbes med og kan derfor yte effektiv rettshjelp med høy kvalitet.

Selv om JURK mener at hoveddelen av den offentlige rettshjelpsordningen bør ytes av advokater, mener vi at dette ikke utelukker opprettelsen av en førstelinjetjeneste hvor også jurister uten advokatbevilgning kan gi rettsråd. Se bemerkninger til høringsnotatet kapittel 14.

Til kapittel 12.4 – Advokatlister

JURK er positive til at det opprettes valgfrie advokatlister, hvor det settes kriterier for advokatene som velges ut. Selv om utvalget foreslår å øke stykkprisen i rettsrådsakene, samt i noen av sakene med flat stykkpris, er det fortsatt stor variasjon i hvor kompleks hver sak er, samt hvor mye bistand klientene har behov for. Det vil derfor ofte være av stor betydning at advokaten som påtar seg et oppdrag har kjennskap til rettsområdet fra før av, slik at advokaten kan yte effektiv rettshjelp av høy kvalitet. Dette gjør seg særlig gjeldende dersom egenandelssystemet blir innført.

JURK tror også at lett tilgjengelige advokatlister vil bidra til å gjøre det lettere for klienter å finne fram til aktuelle advokater. Dersom man i utgangspunktet er i en utsatt posisjon, eller står i en belastende konflikt, vil det kunne oppleves som en ekstra terskel å ikke vite hvilken advokat man skal henvende seg til, eller risikere å få nei fra flere advokater. Advokatlister kan dermed bidra til å senke terskelen for å ta kontakt, og tilgjengeliggjøre den offentlige rettshjelpsordningen.

Til høringsnotatet kapittel 13.1 – En samlet rettshjelpsforvaltning

JURK er enig med utvalget i at de administrative sidene bør legges til en felles forvaltning slik at man sikrer lik praktisering av de reglene som innebærer et større preg av skjønn. Det vil også gjøre det lettere å innhente statistikk og oversikt over hvordan ordningen og reglene praktiseres.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

JURK støtter at ansatte i en rettshjelpsforvaltning bør være jurister, som både kan forvalte ordningen på en sikker måte, og gi noe veiledning til potensielle rettshjelpsmottakere. Det må være nok ansatte til at veiledning, via chat og telefon, kan utføres på en god måte. Mer om JURKs synspunkt på chattetjeneste og veiledning fra en rettshjelpsforvaltning står i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 19.2.3 og 13.2.

Til høringsnotatet kapittel 14 – Førstelinjetjeneste

JURK stiller seg bak utvalgets forslag om å utrede muligheten for en førstelinjetjeneste.

Forslaget til ny lov om støtte til rettshjelp innebærer at advokater fortsatt skal være fundamentet og hoveddelen av den offentlige rettshjelpsordningen. Det innebærer at rettshjelpsmottakere fortsatt må finne ut om de har en sak som omfattes av ordningen på egenhånd, og så selv finne en advokat som kan ta saken.

Mange rettshjelpsmottakere har en høy terskel for å kontakte advokat, selv om de får utgiftene dekket. JURK erfarer at det er mange som trenger et lavterskeltilbud hvor de kan få veiledning om hvorvidt saken deres i det hele tatt er en juridisk sak, og om de eventuelt omfattes av den offentlige ordningen.

En førstelinjetjeneste med veiledning om rettshjelpsordningen og gratis juridisk rådgivning, vil gjøre rettshjelpen mer tilgjengelig for rettshjelpsmottakerne. Det vil senke terskelen betydelig for at rettshjelpsmottakeren skal ta den første kontakten. Dette er delvis fordi de da kan være sikker på at de ikke vil måtte betale for veiledning, samt at de kan få et raskt svar på de innledende spørsmålene. JURK erfarer at mange rettshjelpsmottakere ikke vet om problemet deres er rettslig, om det er dekket av fri rettshjelpsordningen eller hvor de kan henvende seg for å få løst problemet. En førstelinjetjeneste vil kunne bidra til å oppklare dette, og vil også bidra til at flere problemer kan løses på et tidligere stadium.

JURK anbefaler at en fremtidig førstelinjetjeneste bør være tilgjengelig på chat, telefon og i fysiske kontorer. JURK har flere klienter som foretrekker å møte opp fysisk, i stedet for å få hjelp over telefon. For videre synspunkt på dette, se bemerkninger til høringsnotatet kapittel 19.2.3 og 13.2.

Til høringsnotatet kapittel 15.1 – Rettshjelptiltakenes rolle

JURK deler i store hovedtrekk synet til utvalget angående rollen til de spesielle rettshjelptiltakene. Rett til rettshjelp må i så stor utstrekning som mulig være en lovfestet rettighet. Vi mener at støtte til de spesielle rettshjelptiltakene ikke må gå på bekostning av den lovfestede rettshjelpsordningen.

De spesielle rettshjelpsordningene har likevel en viktig funksjon som rettshjelpsytter til sårbare grupper i samfunnet. De gir rådgivning innenfor rettsområder som har stor betydning for den enkelte, men som ikke er dekket av ordningen om støtte til rettshjelp.

JURK fanger opp endringer i samfunnet og tilpasser oss raskt slik at vi kan tilby rettshjelp innenfor rettsområder hvor det oppstår et nytt behov i befolkningen. I tillegg er det mange som av ulike grunner ikke vil oppsøke advokat i første runde, selv om de har et stort rettshjelpsbehov. Dette kan være fordi de tror det vil bli dyrt fra første time, fordi de ikke vet hva de forplikter seg til, eller fordi de er redde for at saken deres ikke vil bli tatt seriøst. Det er derfor viktig med et lavterskeltilbud som gjør det lettere å ta det første steget.

Flere av de spesielle rettshjelptiltakene har en drift som omfatter mange ulike arbeidsmetoder, alle med det formål å bedre rettsikkerheten til ulike sårbare grupper. JURK driver for eksempel både med oppsøkende virksomhet, foredragsvirksomhet og rettspolitisk arbeid i tillegg til juridisk rådgivning til enkeltpersoner.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Gjennom oppsøkende virksomhet når JURK ut til mange som ikke selv tar den første kontakten. Vi opplever at mange ikke vet at det eksisterer ulike gratistilbud som gir juridisk rådgivning. Mange vet heller ikke at de har et juridisk problem, og at juridisk hjelp kan finne en løsning på problemet eller konflikten de står i.

Gjennom JURKs foredragsvirksomhet er vi med på å opplyse om rettigheter og forebygge juridiske konflikter. Vi gir enkel rettighetsinformasjon om mange ulike temaer. Vi har også mulighet til å ha med tolk slik at vi er sikre på at innholdet blir klart for tilhørerne.

Ved å drive rettspolitisk virksomhet kan JURK, som utvalget påpeker, jobbe for endringer som vil gi bedre og mer rettferdige løsninger for flere. Gjennom rådgivning og oppsøkende virksomhet avdekker JURK konsekvenser som ikke har vært tiltenkt av lovgiver, eller som slår uheldig ut eller får indirekte diskriminerende virkning ovenfor en gruppe.

JURK og de andre spesielle rettshjelptiltakene vil derfor fortsette å fylle et formål og dekke et udekket rettshjelpsbehov selv etter at ordningen om støtte til rettshjelp styrkes.

Videre stiller JURK seg bak utvalgets bekymring om at søknadskriteriene til de spesielle rettshjelptiltakene ikke må bli for rigide, og kun legge vekt på kostnadseffektivitet. JURK mener at det oppsøkende arbeidet som JURK gjør, bør nevnes i søknadskriteriene på samme måte som rettspolitisk virksomhet. Det oppsøkende arbeidet som særlig retter seg mot sårbare grupper har en viktig funksjon. Det er kun et fåtall andre aktører som driver oppsøkende virksomhet innrettet mot de sårbare gruppene på den måten noen av de spesielle rettshjelptiltakene gjør.

Til høringsnotatet kapittel 19.2.2 – Det offentlige må forenkle, forbedre og i større grad ta eierskap over informasjonen om rettshjelpsordningen

JURK stiller seg bak utvalgets vurdering av at det offentlige må forenkle, forbedre og i større grad ta eierskap over informasjonen om rettshjelpsordningen. Som nevnt tidligere erfarer vi at ordningen ikke er godt nok kjent blant befolkningen, og at dagens lovverk er for komplisert utformet.

JURK stiller seg bak utvalgets bekymring rundt den unødvendige terskelen som oppstilles grunnet manglende og utilgjengelig informasjon om ordningen.⁶ Når dette nå skal utbedres er det viktig at informasjonen og dens tilgjengelighet gjenspeiler de gruppene som i utgangspunktet omfattes av ordningen. Dette innebærer at den presenteres på plattformer som de ulike gruppene har tilgang til, og på et språk som de forstår. Mer om plattformene og digitaliseringen er gitt i bemerkningen til høringsnotatet kapittel 19.2.3.

Når det gjelder språk erfarer JURK at et betydelig antall av våre klienter har utfordringer med å forstå norsk. 25 % av klientene våre i 2019 opplyste til oss at de enten ikke snakket norsk eller bare snakket noe norsk.⁷ Det er grunn til å anta at en andel av de som har rett på fri rettshjelp, er avhengig av å få denne informasjonen på enkel norsk og/eller et annet språk. Hvilke andre språk det er størst behov for bør utredes. JURK anmoder at all informasjon om rettshjelpsordningen som et minimum må være tilgjengelig på enkel norsk, engelsk og samisk. I tillegg bør språk som arabisk, somali, tigerinna, polsk, thai, amharisk og urdu, også vurderes. Dette gjelder nettsiden så vel som telefontjenester og chat.

---

⁶ NOU 2020: 5 s. 89.

⁷ JURK (2019) s. 45.

Utover at nettsiden i seg selv må være brukervennlig, mener vi at det offentlige må iverksette flere tiltak for å spre informasjon om ordningen. JURK ser at blant annet NAV i enkelte brev har med et par setninger som sier at mottakeren kan ha krav på fri rettshjelp. Dette er et godt tiltak, og JURK anmoder at NAV, UDI og andre aktuelle forvaltningsorganer får en fast praksis på å ha med informasjon om støtte til rettshjelp i vedtak hvor det kan være aktuelt. Dette kan bidra til at de som har krav på støtte til rettshjelp får informasjon om ordningen direkte fra det offentlige når behovet oppstår.

Videre vil JURK bemerke at det i dag er lite tilgjengelig informasjon om ordningen med fri rettshjelp på de aktuelle forvaltningsorganenes nettsider. På NAV sine nettsider gir et søk på «fri rettshjelp» ingen treff som gjelder ordningen. På UDI sine nettsider gir et søk på «fri rettshjelp» kun ett treff som gjelder ordningen, hvor det står om fri rettshjelp i forbindelse med tilbakekall av statsborgerskap.⁸ JURK anmoder at de aktuelle forvaltningsorganenes nettsider har informasjon på nettsidene sine om ordningen med støtte til rettshjelp i alle aktuelle saker. I tillegg bør det på samme sted være en videre henvisning til nettsiden for ordningen når den eventuelt blir laget. På den måten vil det bli mulig for rettighetshaverne å både finne informasjon på en side de i utgangspunktet leter på, og samtidig bli videresendt til riktig sted for mer informasjon.

Videre vil JURK bemerke at nettsiden må være lett å finne, og det kan ikke forutsettes at brukerne selv vet hva ordningen heter.

Til høringsnotatet kapittel 19.2.3 og 13.2 – Saksbehandlingen må digitaliseres, nettportal og chattetjeneste

JURK stiller seg i utgangspunktet positive til utvalgets forslag om én samlet offentlig nettportal, chattetjeneste og digital saksbehandling. Vi er enige i at en digital saksbehandling kan være egnet til å sikre effektivitet og økt likebehandling. Likevel vil vi bemerke at ordningen må tilpasses ulike brukergrupper. Hvis tilbudet om støtte til rettshjelp faktisk skal bli mer tilgjengelig og nå de som trenger det, kan ikke eneste kontaktmulighet være en digital tjeneste.

JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at svært mange av klientene sliter med å få tilstrekkelig veiledning og bistand i møte med de allerede etablerte offentlige nettportalene, som for eksempel NAV sine nettsider og chattetjeneste.⁹

Tilstrekkelig faglig kompetanse

JURK er i utgangspunktet positive til at det skal opprettes en chattetjeneste hvor brukerne kan få generelle råd og veiledning om rettigheter og plikter, og hvor de bør henvende seg for å få ytterligere bistand.¹⁰ Dette vil, slik utvalget påpeker, kunne føre til at enkelte juridiske problemer blir løst på et tidlig stadium.

JURK vil samtidig understreke viktigheten av enkelte av utvalgets kriterier for utformingen av chattetjenesten. For at chattetjenesten skal gi gode og korrekte svar til brukerne er det viktig at rådene kommer fra et menneske med god juridisk kompetanse på de områdene rettshjelpsordningen dekker. Det er

---

⁸ UDI «Tilbakekall av norsk statsborgerskap» (u.å.).

⁹ JURK (2019) s. 28.

¹⁰ NOU 2020: 5 s. 63.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

---

viktig at det er et menneske, til forskjell fra en chatbot, blant annet for å sikre at brukere med dysleksi, eller andre lese- og skrivevansker, blir forstått og får den hjelpen de trenger.

Videre erfarer JURK at mange klienter har utfordringer med å vite hva den juridiske problemstillingen de står overfor er. De som bemanner chattetjenesten, må derfor være i stand til å skille ut den eller de aktuelle juridiske problemstillingene for å kunne gi treffende råd og henvise vedkommende til riktig sted. Her vil også de ansattes kapasitet være avgjørende for hvor god tid de kan bruke på å gi tilstrekkelig veiledning.

Angående språk stiller vi oss bak utvalgets vurdering av at det er nødvendig at chattetjenesten kan svare på spørsmål på andre språk enn norsk.¹¹ Mer om språk i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 19.2.2.

Digital terskel

JURK er bekymret for at fokuset på en digitalisert saksbehandling skal føre til at de rettighetshaverne som har manglende digitalt kompetanse ikke får den rettshjelpen de har krav på. JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at en del klienter har utfordringer med å laste opp dokumentasjon på våre nettsider. Dette illustrerer at en del av rettighetshaverne vil ha utfordringer med et heldigitalisert rettshjelpstilbud.

JURK anerkjenner at utvalgets forslag med bedre digitale overganger mellom de ulike offentlige instansene som har befattning med rettshjelpssaker, og at rettshjelpsforvaltningen skal ha adgang til å innhente nødvendige opplysninger til en viss grad vil avhjelpe disse utfordringene.

JURK stiller seg likevel kritisk til om dette er tilstrekkelig for å sikre at samtlige rettighetshavere får den rettshjelpen de har krav på. Dette fordi vi erfarer at en del klienter ikke har tilgang på PC. Selv om det eksisterer gratis tilbud om bruk av PC på for eksempel biblioteker, vil JURK bemerke at det er problematisk om man skal kreve at rettshjelpsmottakere uten privat PC skal måtte oppgi sensitive opplysninger og informasjon av svært privat karakter i et åpent, offentlig rom.

Videre frykter JURK at en del rettighetshavere vil vegre seg for å logge inn med ID-porten før de får informasjon om ordningen. JURK erfarer at mange klienter ikke ønsker at vi skal ta kontakt med den aktuelle offentlige instansen fordi de er redde for at det skal påvirke saken deres på en negativ måte. For at rettshjelpsmottakere skal ha tilstrekkelig tillit til at innloggingen ikke får konsekvenser som rettshjelpsmottakeren ikke selv forutser, er det nødvendig at nettportalen gir grundig og brukervennlig informasjon om rettshjelpsordningen og virkninger av å logge inn. Videre burde det være mulig å søke på deler av nettportalen uten å måtte logge seg inn.

Ved utformingen av rettshjelpsforvaltningen sine digitale tjenester er det viktig at det settes ned et representativt brukerutvalg, slik at ulike problemer og hindringer for de som skal bruke tjenesten synliggjøres og at plattformen kan tilpasses dette. Det er et stort skille mellom det jurister og byråkrater synes er enkel og tilgjengelig informasjon, og det mindre ressurssterke brukere vil oppleve som tilgjengelig og god informasjon.

---

¹¹ NOU 2020: 5 s. 63.

Fysisk kontor

På bakgrunn av problemstillingene skissert ovenfor mener JURK at det er nødvendig å opprette fysiske kontorer som rettshjelpsmottakerne kan oppsøke for å få grunnleggende veiledning. Dette er viktig for at rettshjelpsordningen skal være tilgjengelig for alle som trenger den. JURK anbefaler at det opprettes steder hvor man fysisk kan møte opp i hver kommune. Et forslag er at tilbudet legges til allerede eksisterende kommunale organ, hvor en ansatt får ansvar for å ha kunnskap om rettshjelpsordningen. Det vil være tilstrekkelig at denne tjenesten er tilgjengelig for eksempel én gang i uken. Tjenesten burde gi praktisk informasjon og veiledning om rettshjelpsordningen. Den kommunalt ansatte kan for eksempel gi informasjon om hvilke rettsspørsmål som omfattes av ordningen, samt yte praktisk bistand i søknadsprosessen. På denne måten sikrer man at de som selv ikke evner å kontakte rettshjelpsforvaltningen via telefon eller internett fremdeles får ivaretatt sin rettssikkerhet.

Til høringsnotat kapittel 20 – Hvor mange rettshjelpstimer kan gis i hver sak?

JURK stiller seg i hovedtrekk bak utvalgets forslag til fastsettelse av antall timer med rettshjelp. Forslaget i høringsnotatet kapittel 20.3 må ses i sammenheng med forslaget om egenandelene og hvem som skal kunne ta oppdrag etter rettshjelpsordningen.¹² Dersom egenandelsystemet innføres, kan klientene kun belastes for den tiden som faktisk har blitt brukt til deres sak.

Vi støtter også forslag om at advokaten skal få større sikkerhet angående hvor mange timer som innvilges på forhånd. JURK håper dette vil bidra til at flere advokater tar på seg rettshjelpsoppdrag, og at klienten samtidig slipper å bruke lang tid på å finne en advokat som tar saken.

Utvalget foreslår et tak på femten timer på rettsrådsstadiet. Kompleksiteten i saker varierer, det samme gjør behovet for bistand til hver enkelt klient. Selv om det står oppgitt at snittet på rettsrådssaker er seks timer, mener JURK at dette må anses som et så lavt antall timer at det er lite sannsynlig at tilstrekkelig rådgivning kan gjøres på denne tiden, med mindre det er advokat med lang fartstid innenfor det aktuelle rettsområdet. JURK stiller seg derfor bak utvalgets forslag.

Videre støtter JURK at det legges til rettshjelpsforvaltningen å innvilge utvidet tid på rettsrådsstadiet. Vi mener at dette bør formuleres som en rettighetsbestemmelse, men med skjønnsmessige vilkår, slik at rettshjelpsmottakeren har rett på å få innvilget utvidet tid dersom det er et klart behov for dette.

Til høringsnotatet kapittel 21.3 – Tolk

JURK er positive til at tolkeutgifter skal regnes som en del av rettshjelpsordningen, men anbefaler at tolkeutgifter holdes utenfor beregningen av hvor stor egenandel rettshjelpsmottakeren må betale.

Mangel på språkkompetanse kan gi utfordringer når det gjelder å få kunnskap om egne rettigheter. Videre gir det utfordringer når det gjelder å oppsøke hjelp, og kan gjøre det vanskelig å forstå informasjonen man mottar. Manglende språkkompetanse kan derfor være et hinder for å få reell tilgang til rettssystemet.

Utvalget skriver at egenandelene vil ha en «gunstig effekt ved at man i større grad vurderer det reelle behovet for tolkens tjenester.»¹³ JURK erfarer gjennom vår saksbehandling, og gjennom tilbakemeldingene vi får fra klienters møte med offentlig forvaltning, at problemet heller er motsatt i

---

¹² NOU 2020: 5 kapittel 22.4 og 12.

¹³ NOU 2020: 5 s. 121.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

---

relasjon til bruk av tolk. Tjenesten brukes for sjeldent, og rådgivning gis uten at informasjonen når fram til mottakeren. JURK ser også at det ofte er et reelt behov for tolketjenester for å klargjøre sakens faktiske side, noe som er en forutsetning for å kunne gi riktig og presis rådgivning.

Videre er det ofte problematisk for klientene å selv vite om de har behov for tolk, fordi de ikke kjenner rettsreglene godt nok til å vite hvilke språklige nyanser som kan være relevante. JURK frykter at en egenandel vil medføre at flere velger å takke nei, eller til og med nekter å bruke tolk. Dette vil både gjøre rettshjelpen mindre effektiv, og øke risiko for at rettsråd bygges på feil faktisk grunnlag.

Videre vil egenandel for tolketjenester føre til forskjellsbehandling mellom de som har behov for tolk, og de som ikke har det. Terskelen for å oppsøke rettshjelp bør være lik for alle, og JURK mener at det ikke bør være dyrere å oppsøke rettshjelp for en som ikke har tilstrekkelig norskkunnskaper.

Til høringsnotatet kapittel 22.4.2 – Beregningsgrunnlag

JURK stiller seg svært positive til utvalgets forslag om at beregningsgrunnlaget knyttes til folketrygdens grunnbeløp slik at den justeres årlig. JURK stiller seg videre positive til at det gjøres fradrag for hjemmeboende barn. Vi er imidlertid kritiske til at det oppstilles et øvre tak på fire barn.

Dagens situasjon viser tydelig behovet for en automatisk regulering av beregningsgrunnlaget. Det vises til at bare 9 % av befolkningen hadde tilgang på fri rettshjelp i 2017, mens bare 24% av den voksne befolkningen kan klare en uforutsett utgift på 15 000 kroner.¹⁴

I likhet med utvalget mener vi at det er viktig å sikre at det ikke går utover barna at foreldrene får behov for juridisk bistand.¹⁵ Dette gjør seg like sterkt gjeldende der familien har fem barn, som der den har fire.

JURK møter ofte rettshjelpsmottakere med en stor forsørgerbyrde. For dem vil deres reelle tilgang til rettshjelp avhenge av om det i beløpsgrensen tas høyde for forsørgerbyrden.

Til høringsnotatet kapittel 22.4.3 – Egenandeler

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om å innføre graderte egenandeler, i stedet for dagens ordning. Vi anbefaler imidlertid at alle som faller under 2G etter det nye beregningsgrunnlaget, ikke skal betale egenandeler.

Utvalget foreslår en egenandel på 5 % for de som har et beregningsgrunnlag under 1 G, altså 101 351 kroner per 01.05.2020.¹⁶ Med dagens forslag, vil rettshjelpsmottakere med en bruttoinntekt ned mot 0 kroner i året måtte betale en timespris på 66 kroner. Dette må ses i sammenheng med at det foreslåtte taket på antall rettshjelpstimer for saksforberedelse i en instans er foreslått på 50 timer.¹⁷ Utgiftene kan da bli flere tusen kroner. Selv om dette isolert sett er lave utgifter for å motta juridisk bistand, vil utgiftene være store for en rettshjelpsmottaker som tjener under 101 351 kroner i året, og dermed har maksimalt 8 446 kr å leve av i

---

¹⁴ NOU 2020: 5 s. 135 og Statistisk sentralbyrå (2020).

¹⁵ NOU 2020: 5 s. 139.

¹⁶ NAV (2020).

¹⁷ NOU 2020: 5 s. 109.

måneden. JURK frykter at dette kan føre til at rettshjelpsmottakere vegrer seg for å oppsøke rettshjelp fordi de ikke har råd.

Et eksempel på hvordan egenandelene kan slå særlig urimelig ut er de som ønsker å klage etter sosialtjenesteloven, hvor summene det søkes om kan være objektivt sett små, mens egenandelen risikerer å “spise opp” summen man har fått avslag på. Dersom de må betale en egenandel, vil det kunne føre til at rettshjelp forblir en teoretisk rettighet, uten at den reelt styrker rettssikkerheten.

Utvalget uttaler at ingen i praksis har null kroner til overs flere måneder på rad, men JURKs erfaring er at dette ikke stemmer. JURK har klienter som ikke kan møte opp på vårt kontor fordi de ikke har råd til bussbilletten til Oslo sentrum. JURK foreslår derfor at gruppen som tjener under 2 G skal få gratis rettshjelp. Det er i tråd med dagens ordning at rettshjelpsmottakere som tjener under en viss grense skal få gratis rettshjelp.¹⁸ Vi viser også til Advokatforeningens forslag om at rettshjelpsmottakere med en bruttoinntekt på under 2G skal være unntatt egenandelen.¹⁹

JURK vil kommentere utvalgets bemerkning «*[v]idere bør egenandelene øke med kostnadene ved rettshjelpen, slik at rettshjelpsmottakerne kjenner på kostnadene ved hver time og dermed begrenser ressursbruken til det som er nødvendig.*».²⁰ Selv om JURK ser fordeler ved å ha graderte egenandeler, mener vi at disiplinering av rettshjelpsmottakere ikke bør være begrunnelsen. JURK mener at uttalelsen fra utvalget overvurderer hvor stor innvirkning rettshjelpsmottakeren i realiteten har på antall timer som blir brukt av advokaten. JURK erfarer at det er ytterst få klienter som misbruker tiden til saksbehandlerne. Det er viktig at saken blir så godt opplyst som mulig, og vi er redd for at en slik begrunnelse kan føre til at rettshjelpsmottaker i forsøk på å være tidseffektiv, kan utelate viktig informasjon. Videre følger det allerede av forslaget til ny rettshjelpslov, i § 1 (2), at rettshjelpsmottakerne skal få «nødvendig rettslig bistand» i sakene sine.²¹ Det er dermed mest nærliggende å begrense ressursbruken ved å sette et tak på antall timer, for slik å sikre at ressursbruken ikke overgår det som er nødvendig.

JURK erfarer at de aller mest sårbare rettshjelpsmottakerne kan trenge flere timer med rettshjelp fordi de enten ikke selv vet hva som er den sentrale informasjonen i saken, fordi de trenger hjelp til å forstå rettsreglene eller fordi de trenger hjelp til å finne ut hvilke dokumenter de trenger for å dokumentere at de har krav på støtte til rettshjelp. JURK frykter at utvalgets forslag kan føre til at de som har krav på rettshjelp lar være å søke om støtte til rettshjelp fordi de ikke har råd til å betale egenandelen.

Til høringsnotatet kapittel 23.2 – Foreldretvister

23.2.1 – Om foreldretvister

JURK stiller seg bak utvalgets forslag om å videreføre foreldretvister som prioritert saksområde. Det er fordi dette er saker av veldig stor betydning for de involverte barna og foreldrene. Det faktum at det også er det saksområdet som med god margin utgjør den største utgiftsposten blant de behovsprøvde sakene endrer ikke på dette.

---

¹⁸ Rettshjelpforskriften § 2-2.

¹⁹ Advokatforeningen (2017) s. 52.

²⁰ NOU 2020: 5 s. 142.

²¹ NOU 2020: 5 s. 13.

23.2.2 – Mekling i og utenfor domstolene

JURK er positive til konflikt- og forsoningsmodellen som ble innført i 2003 for behandling av foreldretvister i og utenfor domstolen. JURK mener dagens ordning er god, men at det er behov for å undersøke om mer enn én time er hensiktsmessig, og eventuelt om det burde innføres flere obligatoriske meklings timer.

23.2.3 – Hvordan kan rettshjelpsordningen motivere til tidlig løsning av foreldretvister?

Videre er vi positive til at rettshjelpsutvalget vil øke stykkprisen fra syv til femten timer utenfor domstolen. Dette kan føre til at sakene løses på et tidlig stadium, og dermed minske belastningen på både familiene og domstolene. Videre er vi i utgangspunktet enige i at det skal gis færre timer til fri sakførsel da det er gitt flere timer til rettsråd.

Vi vil presisere at det er viktig at det skal være enkelt å få innvilget flere timer både under rettsråd og fri sakførsel. Utvalget mener at dersom «særlige grunner tilsier det», skal det innvilges flere timer enn femten utenfor domstolen. JURK etterlyser en grundigere redegjørelse for hvilke vurderingsmomenter som skal ligge til grunn for vurderingen.

23.2.4 – Gjentakende saker

JURK mener det er viktig å ikke begrense støtte til rettshjelp for gjentakende foreldretvister og støtter utvalgets forslag også her. Til tross for at en stor del av foreldretvistene for domstolene er gjentakende foreldretvister, er hensynene for å ikke begrense rettshjelpen tunge. Som rettshjelpsutvalget påpeker fremgår det av den nasjonale veilederen for foreldretvister fra domstolsadministrasjonen at det kan nektes fri sakførsel «dersom det er urimelig at det offentlige betaler for bistanden»²² og videre har rettshjelpsutvalget i sitt lovforslag i § 2 nok en mekanisme for å bidra til at fri rettshjelp ikke gis der det er urimelig at staten betaler for det.

Til høringsnotatet kapittel 23.3 – Skiftesaker

JURK stiller seg positive til rettshjelpsutvalgets forslag om at skiftesaker mellom ektefeller og økonomisk oppgjør mellom samboere fortsatt skal være et prioritert saksområde for behovsprøvd rettshjelp. Gjennom vår saksbehandling erfarer vi at rettshjelpsbehovet er stort i slike saker.²³

JURK mener imidlertid at fri sakførsel bør gjeninnføres i skiftesaker mellom ektefeller og økonomisk oppgjør mellom samboere. Videre mener JURK at det bør gis fritt rettsråd og fri sakførsel i saker om ektefellebidrag. Subsidiært anbefaler JURK at skjønnsbestemmelsen som skal fange opp saker disse tilfellene skrives mer konkret, og inkluderer disse rettsområdene i sin ordlyd. Begrunnelsen for disse anbefalingene gis i det følgende.

Fri sakførsel

JURK stiller seg negative til utvalgets forslag om å videreføre endringen fra 2017 som fjernet retten til fri sakførsel i saker om felleseieskifte mellom ektefeller og økonomisk oppgjør mellom samboere. Det er fordi vi erfarer at rettshjelpsbehovet i slike saker er stort, og at dersom rettshjelpen begrenser seg til rådgivning

²² Domstoladministrasjonen (2019) s. 16.

²³ JURK (2019) s. 29-30.

vil ektefellenes og samboernes rettigheter i mange tilfeller bare gjelde for de som har råd til å ta saken videre til domstolsbehandling.

JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at det ofte oppstår tvister ektefellene og samboerne ikke blir enige om under skiftet. Typiske eksempler for ektefeller er eierforhold og stiftelse av sameie etter ekteskapsloven § 31, omgjøring og lemping av urimelige avtaler etter ekteskapsloven § 46, overtagelse av felles bolig etter ekteskapsloven § 67 og vederlag etter ekteskapsloven § 63 og § 73. Et typisk eksempel for samboere er stiftelse av sameie, ofte i felles bolig, noe som har direkte konsekvenser for delingen, siden oppgjør av samboeres bo skjer etter eiendomsgrensene. Dette er ingen uttømmende liste, men eksempler på problemstillinger ektefeller og samboere ofte henvender seg til JURK med.

I disse sakene må JURK henviser til domstolen for endelig avgjørelse.²⁴ Vi erfarer imidlertid at en svært stor andel av de som havner i slike tvister ikke har mulighet til å betale for utgiftene domstolsbehandling medfører. Uten bistand til å dekke disse utgiftene, blir utfallet at saken ikke løses i tråd med gjeldende rettsregler. JURK er uenige i utvalgets påstand om at begrensningen til rådgivning fører til at flere saker løses utenfor domstolsapparatet. Vi frykter i stedet at sakene ikke løses, slik at den som mener å ha et krav etter ekteskapsloven eller reglene for samboere ikke har noen mulighet til å ettergå kravet sitt. Etter vår erfaring kan dette typisk gå utover den økonomisk svake parten.

Det velferdsmessige behovet for rettshjelp i det økonomiske oppgjøret etter endt ekteskap og samboerskap er stort. Spesielt for lavinntektsgrupper kan oppgjøret ha store konsekvenser for muligheten til å innrette seg økonomisk som enslig, og for forsørgerevne til eventuelle barn. Formålet med delingsreglene i ekteskapsloven og reglene for oppgjøret mellom samboere er blant annet å sikre begges mulighet til egen forsørgelse når de har gått fra hverandre. Hvis rettshjelpen begrenser seg til rådgivning, slik utvalget foreslår, vil ektefellenes og samboernes rettigheter i mange tilfeller bare gjelde for de som har råd til å ta saken videre til domstolsbehandling.

Ektefellebidrag

JURK stiller seg negative til utvalgets forslag om å utelukke rettshjelp på rådgivningsstadiet i saker om ektefellebidrag.²⁵ JURK mener at utvalgets begrunnelse er mangelfull. Det er bare i tilfeller der ektefellene er enige om at ektefellebidrag skal utbetales, at saken faller inn under det offentlige veiledningsplikt, herunder NAV. Når ektefeller ikke blir enige, er det bare domstolen som kan avgjøre om ektefellebidrag skal utbetales.²⁶ JURKs klienter som har spørsmål om skifteoppjøret er svært ofte uenige med ektefellen om hvorvidt ektefellebidrag skal fastsettes. I slike tilfeller henviser NAV selv til advokat og domstolsbehandling.²⁷

Når det gjelder utvalgets påstand om at rettshjelpsbehovet i saker om ektefellebidrag generelt er mindre, viser JURK til vurderingsgrunnlaget for om ektefellebidrag skal innvilges etter ekteskapsloven § 79. Her står det at en ektefelle skal pålegges å betale bidrag hvis den andre ektefellens «evne til og mulighet for å sørge for et passende underhold har blitt dårligere» som følge av fordeling av oppgaver under samlivet. I

---

²⁴ Øvre Romerike tingrett (2019).

²⁵ NOU 2020: 5 s. 158.

²⁶ Ekteskapsloven § 83.

²⁷ NAV (1994) kapittel 2.2. tredje avsnitt.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

dette ligger det at ektefellen som kan ha krav på ektefellebidrag har fått svekket muligheten til å innrette seg økonomisk som følge av ekteskapet. Personer som kan ha krav på ektefellebidrag er typisk svært dårlig stilt økonomisk. En mulighet til å få innvilget ektefellebidrag er derfor av stor velferdsmessig betydning.

I tillegg erfarer JURK at rettshjelpsbehovet er stort i saker om ektefellebidrag. I tillegg til behovet for juridisk bistand, er det et velferdsmessig behov. Ektefeller som har krav på ektefellebidrag etter ekteskapsloven § 79 har på grunn av oppgavefordelingen under samlivet blitt så økonomisk vanskeligstilt at det er rimelig å fravike hovedregelen om at underholdsplikten i ekteskapet opphører ved skilsmisse. Behovet for økonomisk hjelp er derfor betydelig.

Til høringsnotatet kapittel 23.5 – Husleiesaker

JURK stiller seg positive til at ordningen for behovsprøvd rettshjelp i saker om oppsigelse og utkastelse av husleieforhold videreføres som et prioritert saksområde. Ytterligere er det positivt at utvalget foreslår å utvide loven slik at den også omfatter utkastelsessaker på andre grunnlag enn oppsigelse.²⁸ JURK er imidlertid kritiske til utvalgets vurdering om at rettshjelp ikke er nødvendig i saker der leietakeren kan klage inn saken for Husleietvistutvalget (HTU).²⁹ Videre mener vi at rett til støtte til rettshjelp bør utvides til å omfatte enkelte saker om mangler etter husleieloven.

Utvalget mener at søknad om støtte på rådgivningsstadiet bør avslås når søker er en leietaker som kan klage inn saken for HTU. Dette er problematisk for flere leietakere som ikke behersker norsk. Denne gruppen vil oppleve store vanskeligheter uten rådgivning i en klageprosess, ettersom klager og tilsvar til HTU må skrives på norsk.

HTU tilbyr gratis tolk ved meklingsmøte og i et møte vedrørende oppsigelsessaker. Det finnes imidlertid ikke tolketilbud i den skriftlige klageprosessen, hvor både utforming av klage og tilsvar til motpartens framstilling inngår. På HTU sine nettsider henvises det i stedet til å bruke oversettelsesverktøyet Google Translate.³⁰ Dette er ikke holdbart. Når det ikke er tilbud om tolk hos HTU, er det tydelig at det er et behov for rettshjelp i denne instansen.

Å bli truet med utkastelse fra sin bolig er en svært alvorlig og skremmende situasjon for leietaker. Videre er det særlig utfordrende å hevde sine rettigheter skriftlig for leietakere som ikke kan norsk. Bistand på rådgivningsstadiet burde derfor tilbys i forbindelse med en eventuell klageprosess hos HTU. Dette er nødvendig for å sikre alle leietakeres rettsikkerhet.

Utvalget mener at Leieboerforeningen kan dekke behovet for bistand i enklere saker. Leieboerforeningen er et viktig tilbud som gir veiledning av høy kvalitet til sine medlemmer. Det koster imidlertid 400 kroner i året for medlemskap, og det inkluderer ikke representasjon i HTU eller gratis tolk.³¹ JURK erfarer at

---

²⁸ NOU 2020: 5 s. 159.

²⁹ NOU 2020:5 s.159.

³⁰ HTU (2020).

³¹ Leieboerforeningen «Alt om medlemskap» (2020) og Leieboerforeningen «Dette har du krav på som medlem» (2020).

leietakere har et stort udekket behov for rettshjelp. Det er derfor viktig at *hele* denne gruppen omfattes av den nye rettshjelpsordningen.

For øvrig vises det til advokatforeningens rapport om fremtidens fri rettshjelpsordning punkt VI. 2.5.³² JURK stiller seg bak forslaget om at saker om krav etter mangler i husleieforhold burde omfattes av ordningen. Leieforhold inneholder ofte skjeve maktforhold mellom leietaker og utleier, noe som gjør at leietaker stiller svakere ved uenigheter om boligens stand. En slik utvidelse av loven vil også ha en signaleffekt overfor utleiere om at det skal stilles strenge krav til boligens generelle stand. Det er en grunnleggende rettighet å ha tilgang til en bolig, og det burde derfor ikke være nødvendig for leietakere å måtte akseptere å leve under helseskadelige forhold.

Til høringsnotatet kapittel 23.6 – Arbeidsrettssaker

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om at flere deler av arbeidsretten skal være prioriterte områder i den nye rettshjelploven. Gjennom vår saksbehandling har vi sett en økning i antall saker om arbeidsrett, fra 250 saker i 2012 til 548 saker i 2019.³³ Dette viser at det er et stort udekket rettshjelpsbehov i disse sakene, og at de derfor bør prioriteres i den nye rettshjelploven.

Opphør av arbeidsforhold

JURK støtter utvalgets forslag om å videreføre saker om opphør av arbeidsforhold som et prioritert område i den nye rettshjelploven. JURK behandler årlig mange saker om oppsigelse, noe som bekrefter at behovet for juridisk hjelp ved oppsigelse er stort.³⁴ I tillegg er det klart at opphør av arbeidsforhold er av stor velferdsmessig betydning for arbeidstakere, ettersom man blant annet mister inntektsgrunnet når man blir oppsagt. Det medfører også at man faller utenfor arbeidslivet på ubestemt tid, noe som kan få store virkninger for ettertiden.

Lønnsinndrivelse

JURK støtter også utvalgets forslag om å prioritere saker om lønnsinndrivelse ettersom vi gjennom vår saksbehandling erfarer at mange saker omhandler dette.³⁵ JURK stiller seg bak utvalgets begrunnelse, og synes det er svært positivt at utvalget har sett hen til studentrettshjelpstiltakenes årsrapporter når de har foreslått denne endringen.

Saker om uteblivelse av lønn har mange likhetstrekk med saker om opphør av arbeidsforhold. Når man ikke får utbetalt lønn for utført arbeid, mister man i realiteten inntektsgrunnet sitt. Skillet mellom opphør av arbeidsforhold og lønnsinndrivelse i den eksisterende rettshjelploven er derfor kunstig. I tillegg til dette vil det å få utbetalt riktig lønn ha en velferdsmessig betydning for den enkelte arbeidstaker. Når lønnen uteblir, står man i en situasjon hvor man ikke har penger til å dekke nødvendige utgifter. Dette rammer særlig

---

³² Advokatforeningen (2017) s. 34.

³³ JURK (2012) s. 22 og JURK (2019) s. 25.

³⁴ JURK (2009) s. 16, JURK (2010) s. 18, JURK (2011) s. 19, JURK (2012) s. 23, JURK (2013) s. 20, JURK (2014) s. 20, JURK (2015) s. 20, JURK (2016) s. 21, JURK (2017) s. 25, JURK (2018) s. 28 og JURK (2019) s. 27.

³⁵ JURK (2009) s. 16, JURK (2010) s. 18, JURK (2011) s. 19, JURK (2012) s. 23, JURK (2013) s. 20, JURK (2014) s. 20, JURK (2014) s. 20, JURK (2015) s. 20, JURK (2016) s. 21, JURK (2017) s. 25, JURK (2018) s. 28 og JURK (2019) s. 27.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

arbeidstakere med forsørgerbyrde. JURK erfarer at utestående lønn får videre konsekvenser for beregningen av en rekke ytelser fra NAV, ettersom NAV tar utgangspunkt i faktiske inntektsopplysninger.

En annen grunn til at saker om inndrivelse av lønnskrav bør underlegges den nye rettshjelploven, er at JURK erfarer at våre klienter synes det er vanskelig å inndrive lønnskrav på egenhånd. Dette er blant annet fordi klientene våre ofte ikke har oversikt over egen arbeidssituasjon som følge av manglende skriftlige dokumenter eller fordi det er vanskelig å stå alene i en inndrivelsesprosess når arbeidsgiveren er en sterk motpart.³⁶ JURK erfarer at vår hjelp er nødvendig, ettersom vi ofte ser resultater til gunst for arbeidstakere etter at de har fått hjelp av oss.³⁷

Selv om mange arbeidstakere er organisert og medlemmer i fagforeninger mener JURK at fri rettshjelp i lønnsinndrivelsessaker er et nødvendig supplement til den juridiske bistanden fagforeningene tilbyr. Vi anerkjenner at fagforeningene gjør en viktig jobb, særlig når det kommer til kollektive rettigheter. Det er likevel viktig å sikre et juridisk tilbud for arbeidstakere som ikke er organisert eller som av ulike grunner ikke får den hjelpen de trenger i enkeltsaker.

Når lønnsutbetaling er et tilbakevendende problem

Til slutt vil JURK bemerke at det er uheldig at arbeidstakere ikke er garantert å få rettshjelp ved tilbakevendende problemer med lønnsutbetalinger. Flere manglende lønnsutbetalinger kan få stor velferdsmessig betydning for arbeidstakere, både fordi det til sammen kan utgjøre høye utestående beløp, samt at det kan være belastende å være i stadig konflikt med arbeidsgiver. Å la disse sakene bli vurdert etter skjønnsbestemmelsen kan svekke rettssikkerheten til arbeidstakere. Se mer om skjønnsbestemmelsen i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 25.

Til høringsnotatet kapittel 23.7 – Trygdesaker

Klage i trygdesaker

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om å videreføre støtte til rettshjelp i klagesaker etter folketrygdloven. Som utvalget påpeker, er trygdelovgivningingen kompleks og svært omfattende. Dette illustreres blant annet av den såkalte NAV-skandalen i 2019. Videre er det ofte snakk om ressurssvake brukere.

JURK erfarer at våre klienter ofte har problemer med å tyde vedtak fra NAV. Dette fordi forvaltningen til tider bruker et vanskelig språk og gir korte begrunnelser. Det kan være uklart hva som er hjemmelen for vedtaket, og hvilke momenter NAV har vektlagt i den aktuelle vurderingen. I enkelte tilfeller har JURK erfart at vedtakene mangler begrunnelse og ikke er etterprøvbare. Rettshjelp i slike tilfeller kan dermed være helt avgjørende for at rettighetshavere skal kunne ivareta sine rettslige interesser i møte med NAV.

---

³⁶ JURK (2018) s. 28.

³⁷ JURK (2018) s. 28.

Vurdering av klage

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om at støtte til rettshjelp utvides til å omfatte vurdering av klage. Det kan være svært utfordrende å vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å påklage et vedtak. Dette fordi de rettslige vurderingene ofte er komplekse, og vedtak fra NAV erfaringsmessig er vanskelige å forstå. Støtte til rettshjelp i denne prosessen vil kunne innebære at NAV unngår å måtte behandle klager som ikke har grunnlag til å føre frem.

Klage i saker om barnetrygd

JURK stiller seg negative til forslaget om å ikke videreføre støtte til rettshjelp ved klage i saker om barnetrygd. Utvalget begrunner forslaget med at disse sakene vanligvis «gjelder mindre beløp», og bør overlates til en vurdering etter skjønnsbestemmelsen.³⁸ En løsning hvor alle slike saker blir henvist til skjønnsbestemmelsen fremstår som svært lite forutberegnelig for den enkelte trygdemottaker. Se mer om skjønnsbestemmelsen i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 25.

Utvalget argumenterer ut fra en oppfatning om at saker om barnetrygd ikke er av stor velferdsmessig betydning for den enkelte trygdemottakeren. Selv «mindre beløp» kan være av stor økonomisk betydning for den enkelte trygdemottakeren. Denne endringen vil derfor ramme de som allerede har lite.

Utvalget peker gjennomgående på at egenandelen vil sile ut saker som er av liten betydning for den enkelte. JURK ser ingen god grunn til at klage i saker om barnetrygd ikke skal omfattes av denne tilnærmingen. Dersom man følger utvalgets linje, vil ikke brukere benytte seg av støtte til rettshjelps dersom barnetrygden er av mindre viktig betydning for dem.

JURK bemerker at det som oftest er kvinner som er eneforsørgere. NAV oppgir på sine sider at 95 prosent av mottakerne av enslig forsørger-tillegg er kvinner.³⁹ Dette innebærer at det er en overvekt av kvinner som har behov for juridisk bistand i spørsmål om utvidet barnetrygd. Dersom man innsnevrer adgangen til å motta støtte til rettshjelp i barnetrygdsaker, vil dette dermed særlig ramme kvinners rettssikkerhet.

Offentlig anke til lagmannsretten

JURK stiller seg positive til forslaget om at parter som har vunnet fram i Trygderetten gis rett til støtte dersom den offentlige parten anker til lagmannsretten. Slik utvalget påpeker, bør ikke manglende midler føre til at enkeltpersoner ikke kan ivareta egne rettslige interesser i møte med det offentlige i slike saker.

JURK anbefaler på bakgrunn av redegjørelsen ovenfor at:

- klagesaker etter folketrygdloven videreføres som prioritert saksområde,
- vurdering av klage etter folketrygdloven tas inn som prioritert saksområde,
- saker om barnetrygd ikke kuttet fra rettshjelpsordningen, og
- saker hvor rettshjelpsmottakeren vinner frem i Trygderetten, men det offentlige anker videre, tas inn i rettshjelpsordningen.

---

³⁸ NOU 2020: 5 s. 161.

³⁹ NAV «Stønad til enslig mor eller far» (2020).

Til høringsnotatet kapittel 23.8 – Sosialsaker

JURK er positive til forslaget om at klager på vedtak etter sosialtjenesteloven skal prioriteres i den nye rettshjelploven. De som søker på sosialtjenester er i en særlig sårbar livssituasjon, og de har ofte ikke ressursene til å identifisere og ivareta sine rettslige interesser. Følgelig vil man bøte på et stort udekket rettshjelpsbehov ved å prioritere dette saksområdet.

Mottakere av sosiale stønader er noen av de med minst økonomiske ressurser i samfunnet. Disse individene har liten mulighet til å sikre seg de mest grunnleggende behovene, som mat, strøm, klær eller tak over hodet. Derfor kan det å få uriktig avslag på stønad være svært belastende og få svært store konsekvenser for den enkelte. Slik utvalget påpeker kan den ytterste konsekvensen av et uriktig avslag være at en søker havner ute på gata.⁴⁰

Ved at klager på vedtak etter sosialtjenesteloven prioriteres i den nye rettshjelpsloven setter man samtidig krav til NAVs saksbehandling og deres veiledningsplikt. JURK opplever i likhet med det som står i SINTEFs rapport at det ofte foreligger mangelfull utredning, og at vedtakene ikke begrunner utfallet for brukerne.⁴¹ Saker etter sosialtjenesteloven må prioriteres slik at noen av de mest sårbare og ressursvake i samfunnet vårt får mulighet til å ivareta sine rettslige interesser og grunnleggende behov. Videre vil støtte til rettshjelp kunne medføre bedre kontroll av forvaltningens regelanvendelse. Hyppigere kontroll vil ha en disiplinerende effekt og bidra til at det fattes flere riktige vedtak.

Til høringsnotatet kapittel 23.9 – Gjeldssaker

JURK er positive til at saker om oppheving av gjeldsordninger etter gjeldsordningsloven § 6-2 tredje ledd foreslås tatt inn som prioritert saksområde, særlig når vi ser dette i sammenheng med at gjeldsbyrden skal inngå som en del av beregningsgrunnet for om man har krav på støtte til rettshjelp. Likevel er vi kritiske til at utvalget ikke ønsker å ta inn saker om ID-tyveri, og anbefaler at også saker om ID-tyveri inkorporeres som et prioritert område.

JURK er enige med utvalget i at namsmannens veiledningsplikt og gjeldsrådgiver hos NAV kan avhjelpe behovet for støtte til rettshjelp. JURK vil likevel presisere at vi har delte erfaringer med gjeldsrådgiver hos NAV, og at tjenesten er både steds- og personbetinget. Vi mener derfor at støtte til rettshjelp er nødvendig for at personer med gjeldsproblematikk skal få de rettighetene de har krav på.

JURK mottar flere saker hver uke der det foreligger uenighet om gjeldskrav, og de alle fleste sakene dreier seg om ID-tyveri. JURK er enig med utvalget i at behovet for rettshjelp i denne typen saker kan få mindre betydning dersom rettstilstanden blir mer avklart gjennom den nye finansavtaleloven. Vi mener at det likevel vil være noen tilfeller som kan falle utenfor forslaget til ny finansavtalelov og hvor behovet for rettshjelp fortsatt er stort.

---

⁴⁰ NOU 2020: 5 s. 161.

⁴¹ SINTEF (2017) s. 91.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Dette gjelder særlig for personer som lever med økonomisk vold, og som blir presset til å inngå lån på vegne av andre i eget navn. JURK erfarer at økonomisk vold ofte kommer sammen med andre former for vold, og at flere blir presset til å gi fra seg bankID-brikken og passordet fordi de lever i et voldelig forhold.

JURK erfarer også at kvinner som ikke kommer fra Norge og er ukjent med det norske banksystemet og språket, blir utnyttet i møtet med bankID-systemet. JURK er bekymret for at disse typetilfellene ikke i tilstrekkelig grad kan avhjelpest med den nye finansavtaleloven, og mener disse sakstypene burde prioriteres i den nye rettshjelpsloven.

JURK er positive til at det kan gjøres en vurdering i tilfeller hvor rettslig bistand kan ha stor betydning for søkeren, og at støtte da kan innvilges etter skjønnsbestemmelsen. Se mer om skjønnsbestemmelsen i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 25.

Videre har utvalget valgt å ikke anbefale saker om tvangssalg av bolig som prioritert saksområde. JURK anser tvangssalg av bolig som et meget inngripende tiltak, på linje med oppsigelse av husleieforhold.⁴² Derfor anbefaler vi støtte til rettshjelp for å bestride tvangssalg av bolig.

JURK anbefaler på bakgrunn av redegjørelsen ovenfor at:

- saker om oppheving av gjeldsordning etter gjeldsordningsloven § 6-2 tredje ledd tas inn som prioritert saksområde,
- saker om gjeld knyttet til ID-tyveri prioriteres som saksområde, og
- saker om tvangssalg av bolig prioriteres som saksområde.

Til høringsnotatet kapittel 24.1 – Saker om voldsoffererstatning

JURK er kritiske til at utvalget velger å ikke prioritere advokatbistand ved søknad om voldsoffererstatning og ved klage på avslag på slike søknader. Vi mener at det fortsatt er behov for støtte til rettshjelp i slike saker.

Utvalget nevner at advokatbistand kan dekkes gjennom bistandsordningen etter straffeprosessloven § 107 a, voldsoffererstatningsloven § 4 eller forvaltningsloven § 36. Problemet er at et stort antall søkere faller utenfor de nevnte ordningene, og i det følgende vil vi vise svakhetene ved hver enkelt ordning.

Straffeprosessloven § 107 a

Mange av de som faller innenfor dagens ordning om voldsoffererstatning, er utsatt for en straffbar handling som ikke faller innunder straffeprosessloven § 107 a.⁴³ For de som faller innunder straffeprosessloven § 107 a, er det krav om at det ikke må gå for langt tid mellom straffesaken og søknadstidspunktet for voldsoffererstatning. Går det for lang tid mister man retten til bistandsadvokat etter denne ordningen.⁴⁴

---

⁴² Se bemerkninger til høringsnotatet kapittel 23.5.

⁴³ NOU 2016: 9, s. 156.

⁴⁴ NOU 2016: 9, s. 151, jf. Rt. 2014 s. 730 og LB-2014-196308.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

JURK bemerker at vi har flere klienter med rett på voldsoffererstatning, som av ulike grunner ikke ønsker å anmelde gjerningsmannen. Anmeldelse er heller ikke et absolutt vilkår for å få tilkjent voldsoffererstatning. For eksempel gjøres det unntak av helsemessige årsaker eller frykt for represalier.⁴⁵

Voldsoffererstatningsloven § 4

JURK er kritiske til at utvalget viser til en ordning som krever at voldsofferet får innvilget erstatning, for å begrunne at saker om voldsoffererstatning ikke skal omfattes av rettshjelpsordningen. I 2019 ble kun 28 prosent av søknadene om voldsoffererstatning etter voldtekt innvilget.⁴⁶ Når sjansen for å ikke vinne frem er betydelig større enn for å vinne frem, er dette en stor risiko for søkeren å ta. Det er heller ikke alle som vil ha mulighet til å dekke kostnadene på forskudd. I verste fall vil dette føre til at flere unnlater å søke om voldsoffererstatning.

Forvaltningsloven § 36

JURK mener at ordningen etter forvaltningsloven § 36 er utilstrekkelig av to grunner. For det første er det et krav etter bestemmelsen at søker allerede har fått avslag på søknaden sin. Ordningen gjelder med andre ord kun for klageomgangen, og kun dersom søker vinner frem med sin klage. For det andre legger bestemmelsen opp til en skjønnsmessig vurdering av om sakskostnadene skal dekkes eller ikke. For søkeren vil dette være en uforutsigbar løsning som kan føre til at flere ikke tørr å ta sjansen.

Støttesenteret og Statens Sivilrettsforvaltning

Utvalget viser også til at søknads- og klageprosessen er langt enklere enn i alminnelige erstatningssaker, fordi Statens Sivilrettsforvaltning har veiledningsplikt og at Støttesenteret for kriminalitetsutsatte kan hjelpe med søknaden.

I vår saksbehandling opplever vi stor variasjon i hjelpen våre klienter mottar fra støttesentrene. Noen klienter opplyser at de kun har fått utdelt søknadsskjema, uten videre hjelp eller veiledning. Støttesenteret hjelper heller ikke med innhenting av dokumentasjon, som kan være av avgjørende betydning for søknadens utfall. For mange av våre klienter ligger også støttesentrene langt unna deres bosted, noe som gjør det lite praktisk gjennomførbart å oppsøke hjelp. Disse kvinnene vil ha et særlig behov for advokatbistand.

Selv om Statens Sivilrettsforvaltning har veiledningsplikt, foretar de ikke en fullstendig utredning av saken. Det er søkerens ansvar å dokumentere sitt erstatningskrav. For voldsofre er dette vanskelig fordi de befinner seg i en sårbar situasjon, blant annet som følge av psykiske ettervirkninger. Situasjonen de står i utgjør en dårlig forutsetning for å kunne utrede saken fullstendig og de har derfor et klart behov for ekstern juridisk bistand.⁴⁷

Behovet for juridisk bistand

Voldsoffererstatningsloven er et uforutsigbart og komplisert regelverk. Den som søker voldsoffererstatning vil vanskelig kunne forutse sin rettsstilling ved å lese loven alene, og heller ikke ved å studere praksis. I vår saksbehandling opplever vi det som vanskelig å forutset hvem som vil få innvilget erstatning. Vi opplever

---

⁴⁵ Kontoret for voldsoffererstatning «Vilkår for voldsoffererstatning» (u.å.).

⁴⁶ Brekke (2020).

⁴⁷ NOU 2016: 9 s. 160.

også at søknader blir avslått uten et klart grunnlag. På bakgrunn av dette mener vi at god juridisk kunnskap og argumentasjon kan være avgjørende for sakens utfall. Uten rett på advokatbistand er det fare for at voldsofre ikke får den rett de har krav på etter loven.

Sakens velferdsmessige betydning er også stor. Voldsofre representerer en sårbar gruppe og kvinnene vi møter opplever det som en stor lettelse å få innvilget voldsoffererstatning. Ved siden av det økonomiske gir det en følelse av å endelig bli trodd etter en allerede lang og tung prosess i det norske rettssystemet. Voldsoffererstatning er et «plaster på såret» som gjør offeret bedre i stand til å komme seg videre i livet. Å søke om voldsoffererstatning burde ikke være en merbelastning. JURK mener derfor at saker om voldsoffererstatning burde videreføres som prioritert område i rettshjelpsordningen.

Til høringsnotatet kapittel 24.2 – Bistand til personer som har vært utsatt for tvangsekteskap

JURK er sterkt uenige i utvalgets forslag om å fjerne støtte til rettshjelp i saker om tvangsekteskap som ikke er anmeldt. Den som blir giftet bort mot sin vilje, har behov for uavhengig, juridisk bistand før en eventuell anmeldelse. Dette behovet kan ikke dekkes av Kompetanseteamet, slik rettshjelpsutvalget foreslår. Derfor må personer som har vært utsatt for tvangsekteskap også ha rett til støtte til rettshjelp. Vi stiller oss for øvrig bak Utlendingsdirektoratets høringsinnspill på dette punktet.⁴⁸

Det er åpenbart at personer utsatt for tvangsekteskap, som enda ikke har anmeldt forholdet, vil ha et stort behov for tverrfaglig bistand. Her vil det offentlige, bistått av Kompetanseteamet, kunne gi verdifull veiledning og praktisk bistand. Kompetanseteamet har imidlertid ikke mandat til å gi uavhengige rettsråd for hvordan den utsatte bør forholde seg til de offentlige instansene, rettsråd vedrørende anmeldelse eller rettsråd vedrørende en eventuell skilsmisse.⁴⁹ Derfor er det ikke tilstrekkelig å henvise den utsatte til Kompetanseteamet, slik utvalget gjør.⁵⁰ I dag utfyller rettshjelpsordningen Kompetanseteamet ved at advokater etter rettshjelpsordningen dekker den utsattes behov for uavhengig rettsråd.⁵¹ For å sikre rettsstillingene til de utsatte og dermed bekjempe tvangsekteskap, bør dagens ordning videreføres.

JURK anbefaler at en person som er utsatt for tvangsekteskap skal få innvilget rett til rettshjelp uten behovsprøving også der saken ikke er anmeldt.

Til høringsnotatet kapittel 24.3 – Bistand til å vurdere forhold av betydning for anmeldelse

JURK er svært kritiske til utvalgets forslag om å ikke videreføre bistand til å vurdere forhold av betydning for anmeldelse. JURK mener utvalget undervurderer rettshjelpsbehovet i slike saker, og legger for mye ansvar over på de ulike støtteordningene for kriminalitetsutsatte. Videre er vi kritiske til utvalget sin manglende vurdering av hvordan kuttet i støtte til rettshjelp vil påvirke ofre for menneskehandel.

---

⁴⁸ Regjeringen «Hørings svar fra Utlendingsdirektoratet» (2020).

⁴⁹ Barne, ungdoms- og familiedirektoratet (2018) s. 2.

⁵⁰ NOU 2020: 5 s. 165.

⁵¹ Statens sivilrettsforvaltning (2017) s. 37.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Behovet for rettshjelp i forkant av anmeldelse

JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at dagens ordning med støtte til fritt rettsråd for å vurdere anmeldelse har stor betydning for voldsutsatte kvinner. Mange har kontaktet andre støttetilbud før de ringer oss, og opplever at de ikke har fått hjelpen de trenger.

Som utvalget selv er inne på, vil opphevelse av støtte til rettshjelp i saker om å vurdere forhold av betydning for anmeldelse først og fremst ramme de ofrene som ikke anmelder, eller hvor anmeldelsen henlegges eller blir trukket tilbake etter kort tid. En eventuell lovendring vil derfor føre til en svekkelse av rettssikkerheten for denne gruppen av fornærmede. Juridisk rådgivning på et tidlig tidspunkt etter en straffbar handling kan utgjøre en stor forskjell, og vil kanskje være helt avgjørende for om et forhold anmeldes eller ikke. Det vil også kunne påvirke hvor god etterforskning som kan gjennomføres av politiet.

JURK er bekymret for at en eventuell lovendring vil føre til at færre kvinner oppsøker advokat for bistand til å vurdere anmeldelse, noe som igjen kan føre til færre anmeldelser av de alvorlige straffbare handlingene som nevnes i straffeprosessloven § 107 a første ledd bokstav a og b. Dette vil være særlig uheldig siden det ved disse typer lovbrudd må antas å være store mørketall fra før.

Dette forslaget, sammen med forslaget om å fjerne rettshjelp ved søknad om voldsoffererstatning, medfører en betydelig svekkelse av voldsutsattes rettssikkerhet.

Krisesentrene og andre støttetilbud sin rolle og funksjon

Utvalget foreslår å videreutvikle tilbud som krisesentre, politiets støttesenter for kriminalitetsutsatte og overgrepsmottak, slik at disse tilbudene kan påta seg arbeidsoppgavene som etter dagens ordning tilfaller advokater.⁵² JURK mener det verken er hensiktsmessig eller praktisk gjennomførbart at disse tilbudene alene skal overta ansvaret med å gi bistand til å vurdere forhold av betydning for anmeldelse.

JURK vil for det første bemerke at tilbudet om krisesenter er svært stedsbetinget. For noen volds ofre er krisesentertilbudet både begrenset og ligger lang unna der de bor. Videre er støttesentrene et tilbud fra politiet som først og fremst gir informasjon til de som er utsatt for kriminalitet. De kan ikke tilby juridisk rådgivning og støtte på lik linje med en advokat.

Advokatens rolle

Rettshjelp utvalget skriver i sin vurdering av dagens ordning at de er usikre på rollen til advokaten i saker der vedkommende bistår fornærmede i å vurdere anmeldelse, og videre at advokaten på dette stadiet i anmeldelsesprosessen kanskje heller er en støtteperson for fornærmede, enn en rådgiver i juridiske spørsmål.

Utvalget viser til en evaluering gjort av Oxford Research og Menon Economics hvor det fremheves at bistandsadvokaten kan få en dobbeltrolle, og det anbefales at oppgavene i hovedsak burde avgrenses til juridiske oppgaver. Imidlertid fremheves det også at advokatene selv er bevisst på denne delte rollen, og selv klarer å formilde til klienten hva som er deres oppgave og hva andre støttetilbud kan bistå med.⁵³

---

⁵² NOU 2020: 5 s. 167.

⁵³ Oxford Research m.fl. (2019) s. 50.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Videre bemerker JURK at Oxford Research m.fl. selv skriver i sin evaluering at «skillet mellom oppgaver av juridisk art og annen type støtte er flytende og vanskelig å trekke», og at det «ikke er tydelig at det i dag ligger en betydelig støttestøttefunksjon som er tydelig frakoblet det juridiske.».⁵⁴

I rundskriv fra Statens sivilrettsforvaltning er det opplyst at advokaten er «en nøytral og profesjonell samtalepartner, som også kan vurdere ulike juridiske aspekter ved saken, for eksempel foreldelse, bevisspørsmål mv. Advokaten skal bidra til at fornærmede selv kan vurdere om saken bør anmeldes.».⁵⁵

JURK mener utvalget sitt forslag ikke er forenlig med evalueringen gjennomført av Oxford Research m.fl. eller Statens sivilrettsforvaltning sin forståelse av advokaten sin rolle ved vurdering av forhold av betydning for anmeldelse.

Videre mener JURK at det har en særlig funksjon at den som er utsatt for et av de svært alvorlige overgrepene som omfattes av straffeprosessloven § 107 a får rådgivning og veiledning fra en bistandsadvokat. En bistandsadvokat vil ha en ekstra tyngde ovenfor den utsatte, ved at advokaten har erfaring med straffesaker og å veilede voldsutsatte. De kan gi veiledning som kan trygge den utsatte i at vedkommende faktisk har vært utsatt for en straffbar handling, om det er viktige bevis som kan sikres, hvordan en anmeldelse leveres og utformes best mulig, hva som skjer i den videre prosessen og hvordan en rettsak kan oppleves for den utsatte.

JURK erfarer at voldsutsatte kvinner har behov for både praktisk støtte og juridisk rådgivning, ettersom den voldsutsatte kvinnens historie ofte inneholder både elementer som fordrer støtte og elementer som fordrer juridisk rådgivning. JURK mener på bakgrunn av dette at utvalgets forslag vil svekke rettsikkerheten til voldsutsatte.

På bakgrunn av dette anbefaler JURK på det sterkeste at støtte til rettshjelp ved vurdering av forhold av betydning for anmeldelse videreføres i den nye rettshjelpsordningen.

Særlig om ofre for menneskehandel

JURK mener det svært problematisk at utvalget foreslår å oppheve retten til rettshjelp ved vurdering av anmeldelse av straffbare forhold etter straffeloven § 257.

Ofre for menneskehandel har både behov for et helhetlig støttetilbud, samt særskilt juridisk bistand. Det er urealistisk at støtteapparatene nå også skal ha ansvar for bistandsadvokatens oppgaver. Utvalgets lovforslag vil ramme ofre for menneskehandel hardt.

Særskilt behov for juridisk bistand

I saker om menneskehandel står man overfor et komplisert regelverk som inkluderer sammensatte vurderinger etter straffeloven og utlendingsregelverket. Det krever god juridisk kompetanse for å kunne navigere seg gjennom dette regelverket. Tilsvarende som for vurdering av forhold av betydning for anmeldelse generelt, mener vi det er et behov for juridisk bistand og kompetanse, i tillegg til den hjelpen som støttetilbudene yter. Det er verdt å merke at krisesentrene generelt sett har mindre kompetanse på

⁵⁴ Oxford Research m.fl. (2019) s. 4.

⁵⁵ Statens sivilrettsforvaltning (2017) s. 36.

spørsmål tilknyttet menneskehandel, slik at det i enda større grad er problematisk om andre støtteordninger enn advokater skal bistå i disse rettslige vurderingene.

Konsekvensene ved mangel på juridisk bistand

Dersom retten til bistandsadvokat ved vurdering av anmeldelse fjernes, vil dette ha en rekke alvorlige ringvirkninger for ofre for menneskehandel.

For det første er identifiseringsarbeidet en omfattende prosess som krever juridiske vurderinger. Uten den viktige kompetansen til en advokat fra starten av, vil det bli vanskeligere å starte hele prosessen som hjelper sårbare mennesker ut av tvang og utnyttelse. Arbeidet med å identifisere mulige ofre for menneskehandel vil derfor bli punktert dersom utvalgets forslag blir innført i den nye rettshjelpsloven.

For det andre vil forslaget svekke formålet bak regelen om refleksjonsperiode i utlendingsforskriften § 8-3. Denne oppholdstillatelsen er ment å gi ofre tid til å reflektere over sine valg, og gi dem en mulighet til å bryte med bakmannsapparatet.⁵⁶ Når ofrene mister tilgangen til juridisk veiledning i refleksjonsperioden, vil det være vanskelig å få en oversikt over sine alternativer og konsekvensene det har å anmelde. Uten en kvalifisert vurdering av sin situasjon, vil dette lede til en mangel på forutsigbarhet for ofrene. Dette kan resultere i at færre tørr å anmelde straffbare forhold etter straffeloven § 257.

For det tredje eksisterer det et ønske om å avdekke og straffeforfølge bakmannsapparatet i saker om menneskehandel. Når færre ofre blir identifisert, vil det også bli en nedgang i antallet anmeldelser. Resultatet av dette er at det blir vanskeligere å straffeforfølge bakmannsapparatet, slik at vi til slutt står overfor en vanskeligere kamp mot menneskehandel. Støtte til rettshjelp til bistand til å vurdere forhold av betydning for anmeldelse vil derfor være til gunst for hele samfunnet.

Til høringsnotatet kapittel 24.4 – Saker om likestilling og diskriminering

JURK er negative til utvalgets anbefaling om å la saker om likestilling og diskriminering bli dekket av skjønnsbestemmelsen i den nye rettshjelpsloven. Vi stiller oss bak høringssvaret til Diskrimineringsnemnda, og anbefaler at rettshjelp i saker om likestilling og diskriminering gjøres til et prioritert område.⁵⁷

Å bli utsatt for diskriminering eller seksuell trakassering er svært inngripende for den utsatte, og de har et stort rettshjelpsbehov. Dersom likestilling og diskriminering blir prioriterte områder i rettshjelpsordningen, vil dette sikre en forutberegnelighet som er helt avgjørende for at personer i svært krevende situasjoner tør å hevde sin rett.

En manglende tilgang på støtte til rettshjelp i saker om likestilling og diskriminering, rammer kvinner hardt. Dette understrekes også i FNs Kvinnekomites anbefalinger til Norge, hvor kvinnekomiteen særlig uttrykker uro for at manglende rettshjelp vil påvirke de mest utsatte gruppene av kvinner.⁵⁸

---

⁵⁶ UDI (2013) punkt 1.1.

⁵⁷ Regjeringen «Høringssvar fra Diskrimineringsnemnda» (2020).

⁵⁸ CEDAW/C/NOR/CO/9 2017 punkt 18.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Dersom saker om likestilling og diskriminering havner under skjønnsbestemmelsen, vil det innebære at de utsatte må ta belastningen ved å bevise hvor stor betydning saken har for dem.⁵⁹ Se mer om skjønnsbestemmelsen i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 25.

Veiledning fra Likestillings- og diskrimineringsombudet

Utvalget legger til grunn at veiledning fra Likestillings- og diskrimineringsombudet og klagemulighet i Diskrimineringsnemnda vil ivareta rettshjelpsbehovet til de utsatte i saker om likestilling og diskriminering.⁶⁰ JURK er enige i at dette er viktige tilbud. De fungerer imidlertid som supplement, og ikke alternativ, til rettshjelp.

I de fleste saker gir ombudet kun generell rettsinformasjon, enten skriftlig eller på telefon.⁶¹ Den som er utsatt for diskriminering, trakassering eller seksuell trakassering trenger ofte mer konkret bistand for å kunne klage inn saken sin for nemnda. Ombudet klager som hovedregel kun inn prinsipielle saker som berører flere, og skrev kun to klager til Diskrimineringsnemnda i 2019.⁶² De øvrige diskrimineringsutsatte er ofte henvist til å klage inn saken for Diskrimineringsnemnda på egenhånd, eller til JURK for mer bistand.

Klagemulighet i Diskrimineringsnemnda

JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at den utsatte ofte trenger å bli representert for å få lagt fram saken sin på en forsvarlig måte i Diskrimineringsnemnda.

JURK erfarer at den utsatte ofte opplever klageprosessen som svært belastende, både fordi hun er i en sårbar posisjon som følge av diskrimineringen, og fordi motpart ofte har ressurser til å benytte seg av advokat. Saksgangen i Diskrimineringsnemnda gir som hovedregel partene mulighet til å uttale seg to ganger hver under den saksforberedende fasen. Statistikk fra Diskrimineringsnemnda viser at fem av 13 saker om seksuell trakassering har blitt avsluttet uten avgjørelse fordi klager har trukket tilbake klagen eller på grunn av manglende oppfølging fra klagers side.⁶³ Det kan ikke utelukkes at dette skyldes belastningen det innebærer å føre en sak alene for Diskrimineringsnemnda.

Saksbehandlingen i Diskrimineringsnemnda foregår på norsk. Mange mangler de språklige forutsetningene for å sette seg inn i regelverket, formulere en skriftlig klage og å følge opp den skriftlige prosessen. Diskrimineringsnemnda tilbyr heller ikke tolketjenester. Selv blant klienter som mestrer norsk, erfarer JURK at mange trenger rettshjelp til å identifisere det sentrale i saken sin og til å legge det fram på en god måte skriftlig. Dette behovet forsterkes all den tid motparten har økonomiske midler til å engasjere en advokat.

På bakgrunn av dette anbefaler JURK at diskrimineringsutsatte gis støtte til rettshjelp i klagesaker for Diskrimineringsnemnda.

---

⁵⁹ Utvalgets nye rettshjelpslov § 5 første ledd bokstav a.

⁶⁰ NOU 2020: 5 kapittel 24.4.

⁶¹ Diskrimineringsombudsloven § 5.

⁶² LDO «Årsmelding 2019» s. 7.

⁶³ Diskrimineringsnemnda (2020).

Saker for domstolene

JURK anbefaler at den utsatte i saker hvor hen har vunnet fram i Diskrimineringsnemnda og motparten anker til tingretten, får rett til støtte til rettshjelp.

Det kan få store økonomiske konsekvenser for klager dersom motparten bestemmer seg for å bringe saken inn for de ordinære domstolene i etterkant av nemndsbehandling. Fri sakførsel etter nemndsbehandling er derfor et viktig tiltak for å sørge for at det forbindes med lav risiko å klage inn en sak for Diskrimineringsnemnda. Videre kan det medføre at man får mer rettspraksis om diskriminering og seksuell trakassering, slik at man får en avklaring på innholdet og rekkevidden av bestemmelsene i loven.

JURK anbefaler med bakgrunn i dette at:

- det innvilges støtte til rettshjelp til klager i saker for Diskrimineringsnemnda, og
- det innvilges støtte til rettshjelp til klager dersom hen har vunnet i Diskrimineringsnemnda og motparten anker saken til domstolene.

Til høringsnotatet kapittel 25 – Rettshjelp i saker utenfor de prioriterte områdene

JURK støtter utvalgets forslag om å innføre en skjønnsbestemmelse med videre rekkevidde enn dagens bestemmelse. JURK stiller seg positive til at utvalget anbefaler å se bort fra hvorvidt saken har likhetstrekk med dekkede saksområder i vurderingen av om det skal innvilges rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen. Det vil forhåpentligvis føre til at alle som har et reelt rettshjelpsbehov, får rettshjelp. Vi etterspør likevel klare retningslinjer for hvilke vurderingsmomenter som skal være av betydning og hvilke sakstyper som skal prioriteres i skjønnsbestemmelsen.

JURK er likevel negative til hvordan utvalget foreslår at bestemmelsen skal brukes. Vi mener utvalget avfeier for mange rettsområder og sakstyper, med den begrunnelse at noen enkeltsaker vil kunne dekkes av skjønnsbestemmelsen.

JURK mener at viktige saksområder, hvor sakene objektivt sett som hovedregel er av stor velferdsmessig betydning for borgerne, bør gjøres til rettighetsbestemmelser. Dette skaper bedre oversikt og forutberegnelighet for rettshjelpsmottakeren. Det ville videre gjøre systemet mer effektivt for advokater, rettshjelptiltak, og rettshjelpsforvaltningen. Hvis den nye loven skal dekke dagens rettshjelpsbehov, så må flere saksområder lovfestes og skjønnsbestemmelsen kun brukes som et sikkerhetsnett.

Nemnder og andre organers anbefalingskompetanse

JURK er i utgangspunktet positive til at anbefalinger fra ombud, interesseorganisasjoner og andre skal ilegges vekt i vurderingen av om det skal innvilges fri rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen. Dette må likevel forutsette at det gis retningslinjer for i hvilke tilfeller organisasjonene skal gi anbefalinger.

JURK anbefaler at:

- Følgende saker må videreføres eller inkorporeres som rettighetsbestemmelser i ny lov om støtte til rettshjelp og kan ikke dekkes gjennom skjønnsbestemmelsen: barnetrygdsaker, saker om ID-tyveri, søknad eller klage på voldsoffererstatning, bistand til å vurdere forhold av betydning for

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

anmeldelse, klager til Diskrimineringsnemnda og saker for domstolene der klager har vunnet frem i Diskrimineringsnemnda og motpart anker til domstolen

- Det utarbeides retningslinjer for hvordan organer og ombud skal vurdere å anbefale om det skal innvilges fri rettshjelp.

Til høringsnotatet kapittel 28.8 – Rettshjelp til innsatte i fengsler

JURK anbefaler at innsatte får en lovfestet rett til støtte til rettshjelp i saker av særlig stor betydning for den innsatte. Se nærmere presisering av hvilke områder dette gjelder nedenfor. Dersom advokatordningen gjennomføres slik den er foreslått, anbefaler vi at de innsattes rettshjelpsbehov utredes nærmere og holdes under oversikt, for å sikre at alle behov blir dekket. Det bør øremerkes midler til kvinner under soning, staten må være forpliktet til å utvide ordningen ved behov og advokatene som tar disse sakene må sikres konkurransedyktig lønn.

JURKs erfaring med straffegjennomføring

JURK møter innsatte flere ganger i måneden når vi har saksmottak i fengsler i hele Norge. Sammen med et fåtall andre aktører, får vi en unik innsikt i livet på innsiden av murene gjennom de mange kvinnene som ønsker å snakke med oss. Ofte er det problemer med straffegjennomføringen de ønsker å ta opp. Vår kommentar til utvalgets forslag gis på bakgrunn av vår brede erfaring som tilbyder av rettshjelp til innsatte.

Innsattes udekkede rettshjelpsbehov

Det er en kjenggjerning at kriminalomsorgen ikke har tilstrekkelige midler til å sikre straffegjennomføring i tråd med nasjonale og internasjonale standarder.⁶⁴

Rettshjelpsutvalget viser til tilsynsrådernes virksomhet, og at den nye ordningen skal koordineres med denne. JURK erfarer imidlertid at det er flere utfordringer ved tilsynsrådene. Dette har også blitt slått fast av Sivilombudsmannen.⁶⁵ Noen av utfordringene er at de innsatte kun får ta opp saker når tilsynsrådene en sjelden gang besøker fengselet, og at sakene kun kan gjelde det fengselet man møtes i. Dersom den innsatte for eksempel har blitt ufrivillig overført til et fengsel med høyere sikkerhet, faller saken utenfor.

Det er et problem at det er kriminalomsorgen som både skal straffe og ilegge sanksjoner mot den innsatte, innvilge rettigheter og behandle søknader og klager. Dette fører til at kriminalomsorgen får en uheldig dobbeltrolle. Videre er det problematisk at de innsatte ikke får tilstrekkelig informasjon om sine rettigheter, da det også gjør det vanskelig å vite når rettighetene faktisk blir krenket.

JURKs anbefalinger til prioriterte saksområder

JURK erfarer gjennom vår saksbehandling at innsatte trenger rettshjelp til å hevde sine rettigheter vedrørende besøk, permisjon, fremstilling og tidlig løslatelse.⁶⁶ Det er ikke tilstrekkelig å vise til at

⁶⁴ Sivilombudsmannen (2018/2019) s. 47.

⁶⁵ Sivilombudsmannen (2020) s. 43.

⁶⁶ Straffegjennomføringsloven §§ 31, 33, 34 og 42.

kontaktbetjenten kan forklare den innsatte hva hun har rett til. Se mer om dette like ovenfor. Derfor bør retten til rettshjelp lovfestes for disse tilfellene.

JURK erfarer videre at innsatte blir utsatt for ulovlig tvang. Innsatte blir satt i isolasjon, til tross for at det er i strid med menneskerettighetene.⁶⁷ Ved hjelp av rettshjelp kan innsatte klage på tvangs- og isolasjonsvedtak. Dette kan også bidra til å endre ulovlige praksiser i fengslene. Derfor bør saker vedrørende tvang og isolasjon tas inn i rettshjelpsloven som et prioritert område.⁶⁸

JURK erfarer at det varierer i hvilken grad fengslene oppfyller sin plikt til å gi nødvendig helsehjelp. JURK anbefaler derfor at det innføres en rett til fri rettshjelp i alle saker som gjelder helsehjelp til innsatte.

Videre bør det kunne gis rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen i alle saker om straffegjennomføring som har særlig betydning for den innsatte. Dette må blant annet gjelde i saker om kroppsvisitasjon og telefonsamtaler.⁶⁹ Dersom innsatte kan gis rettshjelp i straffegjennomføringssaker av særlig betydning etter denne bestemmelsen, fanger man opp de som trenger det mest.

JURK anbefaler at de innsatte får en lovfestet rett til støtte til rettshjelp:

- i alle saker etter straffegjennomføringsloven §§ 31, 33, 34, 37, 38, 40 og 42,
- i alle saker som gjelder helsehjelp til innsatte, og
- gjennom en skjønnsbestemmelse i alle andre saker som har særlig betydning for den innsatte, blant annet saker etter straffegjennomføringsloven §§ 27 og 32.

JURKs anbefalinger til advokatordningen

JURK er kritiske til om en advokatordning med fem årsverk klarer å dekke de innsattes rettshjelpsbehov. For å sikre innsatte over hele landet rettshjelpen JURK mener de bør ha rett til, bør rettshjelpsbehovet utredes nærmere før et antall årsverk blir fastsatt. Det må settes av nok ressurser til at de innsatte faktisk får rettshjelpen de har krav på, og budsjettet kan ikke legges begrensinger på rettshjelpstilbudet.

Dersom de innsatte får en lovfestet rett til rettshjelp, kan ikke rettshjelpstilbudet bli begrenset av statsbudsjettet eller antall årsverk som blir nedsatt i en advokatordning. Dersom det innføres en ordning med et bestemt antall årsverk, frykter JURK at innsatte vil oppleve å bli bortprioritert eller ikke få rettshjelpsbehovene sine dekket. Derfor er det viktig at de innsattes rettshjelpsbehov kartlegges før årsverkene fastsettes. Det bør holdes fortløpende oversikt over de innsattes rettshjelpsbehov, og staten bør være forpliktet til å utvide ordningen dersom de innsattes rettshjelpsbehov ikke dekkes.

Videre bør det settes av midler øremerket rettshjelp vedrørende kvinners soningsforhold. Vi erfarer gjennom vår saksbehandling at det skjer omfattende nedprioritering av kvinners soningsforhold. Kvinner er en særlig utsatt minoritetsgruppe i fengsel, og flere fengsler har blitt kritisert for deres håndtering av

---

⁶⁷ Sivilombudsmannen (2018/2019) s. 47.

⁶⁸ Straffegjennomføringsloven §§ 37, 38 og 40.

⁶⁹ Straffegjennomføringsloven §§ 27 og 32.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

---

kvinnelige innsatte.⁷⁰ Kvinner får mindre tilbud om fellesskap, aktiviteter, lufting og til enhver tid finnes det kvinner som soner på høysikkerhet kun fordi det ikke er plass til dem på lavsikkerhet. Isolasjon er særlig et problem blant kvinnelige innsatte, noe også Sivilombudsmannen har påpekt.⁷¹

Dersom det innføres en advokatordning i saker vedrørende straffegjennomføring, anbefaler JURK at:

- de innsattes rettshjelpsbehov utredes nærmere før antall årsverk fastsettes,
- Stortinget forplikter seg til å utvide ordningen hvis antall årsverk viser seg utilstrekkelig til å gi de innsatte rettshjelpen de har krav på,
- lønnen til advokatene er konkurransedyktig, og
- det øremerkes midler til advokatbistand vedrørende kvinners soningsforhold.

Til høringsnotatet kapittel 29 – Utlendingssaker

Utlendingers udekkede rettshjelpsbehov i møte med forvaltningen

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om at rettshjelpsordningen på utlendingsområdet styrkes. Imidlertid mener vi at rettshjelpsordningen må styrkes til å omfavne flere rettsområder, herunder klage på avslag på søknad om familieinnvandring og rett på førstegangs søknad om opphold på selvstendig grunnlag som følge av mishandling.

En forsterking av rettshjelpsordningen er særlig viktig fordi de fleste utlendingssaker ikke kommer til domstolene, men kun behandles av forvaltningen. En utlending som kommer til Norge, er ofte i en sårbar posisjon. Det kan være problematisk å henvise utlendingen til utlendingsforvaltningens veiledningsplikt, ettersom det er samme organ som avgjør utlendingens søknader. Utlendingen kan ha behov for rettshjelp fra en uavhengig tredjepart for å ivareta hensynet til rettsikkerhet og sikre tillit til forvaltningens avgjørelser. Utlendingssakene har ofte stor betydning for dem det gjelder, og mange utlendinger har lite kjennskap til det norske rettssystemet. Tilgangen på rettshjelp bør derfor styrkes vesentlig.

Innrettingen av rettshjelpen

JURK stiller seg positive til utvalgets forslag om at det skal gis både gratis juridisk rådgivning og gratis juridisk bistand ved domstolsbehandling, i sakene der det innvilges rettshjelp.

JURK er i utgangspunktet positive til at stykkpris beholdes som salærfastsettelse i utlendingssaker utenfor domstolene. JURK mener imidlertid at stykkprisen må økes. I utredningen viser utvalget til en undersøkelse utført av Advokatforeningen, hvor 40 % av advokatene som deltok svarte at de som regel avviste å gi rettsråd i utlendingssaker. Det ble begrunnet med at stykkprisen var for lav i disse sakene.⁷² JURK understreker at det er viktig at dette forslaget gjennomføres, slik at advokater prioriterer å bistå i utlendingssaker.

---

⁷⁰ Diskrimineringsnemnda klagesak 19/114.

⁷¹ Sivilombudsmannen (2018/2019) side 42.

⁷² NOU 2020:5 s. 227.

Prioriterte saksområder

JURK er positive til at saksområdene som er prioriterte etter dagens ordning, videreføres i den nye ordningen. JURK stiller seg videre positive til forslaget om at det gjeninnføres rett til fritt rettsråd ved utvisning på grunn av straffbare handlinger.

Utlendinger bør kunne innvilges rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen også der vilkårene for opphold er klare

JURK er positive til utvalgets anbefaling om at det kan innvilges støtte til rettshjelp etter skjønnsbestemmelsen i saker der vilkårene for opphold er klare. Dette forutsetter at skjønnsbestemmelsen benyttes. Les mer om dette i bemerkninger til høringsnotatet kapittel 25. Videre kan det være en hovedregel at rettshjelpen gis i en eventuell klageomgang, for å sikre at den ikke gis unødvendig.

Saker om visum, oppholdstillatelse på grunnlag av studier og arbeid, og permanent oppholdstillatelse har i utgangspunktet klare vilkår, og veiledningstjenesten bør derfor i utgangspunktet kunne avhjelpe behovet for rettshjelp. JURK erfarer likevel gjennom vår saksbehandling at kvaliteten på utlendingsforvaltningens veiledning varierer. Vi har hatt flere klienter som har opplevd at feilaktige råd fra utlendingsforvaltningen har ført til avslag på søknader i slike saker. Til tross for at disse sakene ofte ikke har lite rom for skjønn, er vi derfor usikre på om veiledningsplikten vil gi like god rettssikkerhet som fritt rettsråd i klageomgangen.

Familieinnvandring bør særlig prioriteres etter skjønnsbestemmelsen

Den siste tiden har det kommet fram at utlendingsforvaltningen har tolket familieinnvandringsbestemmelsene for strengt, til ugunst for utlendingen.⁷³ Feil rettsanvendelse på dette feltet, utgjør store inngrep i manges familieliv. Vi vet likevel at feil forekommer, både i enkeltsaker, men også hvor feil tolkning av en lovbestemmelse fører til at det fattes feil vedtak over flere år. Dersom det oftere blir gitt rettshjelp i slike saker, vil det kunne bidra til at feil oppdages tidligere.

Videre erfarer JURK at mange som ønsker å søke om familiegjenforening, ikke har kjennskap til rettighetene sine. Derfor bør familieinnvandring prioriteres i rettshjelpsordningen.

JURK erfarer at personer som utsettes for mishandling fra sin partner eller svigerfamilie har stort behov for rettshjelp for å få oppholdstillatelse på selvstendig grunnlag etter utlendingsloven § 53. JURK erfarer at bestemmelsen ikke praktiseres slik lovgiver har ment.⁷⁴ Beviskravet for mishandling skal være lavt, men har lenge blitt praktisert strengt av UDI. Praksisen går særlig utover kvinner med kort botid i Norge, som er i en særlig sårbar situasjon. Både manglende nettverk, språkkunnskaper og begrenset kunnskap om det norske samfunnet bidrar til denne sårbarheten. Denne gruppen vil derfor helt klart ha et behov for rettshjelp uten behovsprøving.

29.8 Rettshjelp for domstolene i utlendingssaker

Utvalget foreslår at det innføres rett til rettshjelp i utlendingssaker og saker om statsborgerskap, dersom staten anker en avgjørelse til gunst for utlendingen. JURK stiller seg bak dette forslaget.

---

⁷³ Oterholm, Gjærnes og Sæter (2020)

⁷⁴ Kilskar og Hagen (2019).

29.8.3 Prinsipielle saker

JURK er enige med utvalget i at det er et stort behov for at prinsipielle saker føres for domstolene. JURK er derfor positive til at det etableres en ordning for å sikre at flere prinsipielle utlendingssaker blir brakt for domstolen.

Utvalget foreslår at en tredjepart med god oversikt over utlendingfeltet plukker ut sakene. JURK anbefaler at flere tredjeparter kan anbefale at det skal innvilges støtte til rettshjelp. Det er flere rettshjelpsforetak og interesseorganisasjoner med videre som innehar en bred kompetanse på utlendingrettsfeltet.

JURK anbefaler at:

- Det tilrettelegges for en skjønnsmessig adgang til støtte til rettshjelp for å klage på vedtak i saker om visum, arbeidstillatelse, studietillatelse og permanent oppholdstillatelse, slik utvalget foreslår,
- det framkommer av forskrift eller lovforarbeider at familieinnvandringstillatelser skal gis en særlig prioritet i skjønnbestemmelsen, slik at utlendinger kan gis støtte til rettshjelp for å klage på avslag,
- utlendinger som er i Norge på familieinnvandringstillatelser og utsettes for mishandling i familien, skal ha rett på støtte til rettshjelp for førstegangs søknad om opphold på selvstendig grunnlag etter utlendingsloven § 53 (1) b), og
- rettshjelpsforetak og interesseorganisasjoner gis kompetanse til å anbefale støtte til rettshjelp. Retningslinjer for dette bør utarbeides i forarbeider eller forskrifter.

Til høringsnotatet kapittel 30.4 – Saker hvor søksmål er anbefalt av Sivilombudsmannen

JURK er uenig i utvalgets forslag om at Sivilombudsmannen selv skal dekke kostnadene til rettshjelp i saker hvor de innvilger dette. På dette punkt slutter JURK seg til Sivilombudsmannens høringssvar.

Litteraturliste

- Advokatforeningen. «RAPPORT OM FREMTIDENS FRI RETTSHJELPSORDNING». 2017 https://www.advokatforeningen.no/globalassets/17265/rapport_fremtidens_fri_rettshjelpsordning_web.pdf hentet 29.09.2020.
- Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. «Mandat for Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (KT)» 2018. <https://bufdir.no/globalassets/global/vold-og-overgrep/mandat-kompetanseteamet-mot-tvangsekteskap-kjonnsllestelse-og-negativ-sosial-kontroll.pdf> hentet 16.11.2020.
- Brekke, Anders. «Færre får voldsoffererstatning: – Føles veldig urettferdig». 2020 https://www.nrk.no/norge/faerre-far-voldsoffererstatning_-_foles-veldig-urettferdig-1.15089088 hentet 13.11.20.
- CEDAW/C/NOR/CO/9 2017: <https://www.regjeringen.no/contentassets/2572a8d1ac20498f8383578c11386f9e/cedaw-nor-for-publisering.pdf> hentet 29.09.2020.
- Diskrimineringsnemnda. «Klagesaker og statistikk». 2020 <https://Diskrimineringsnemnda.no/klagesaker-og-statistikk/s%C3%B8klagesaker> hentet 02.10.2020.
- Domstoladministrasjonen. «Nasjonal veileder for behandling av foreldretvister». 2019 https://www.domstol.no/contentassets/2af0ab33bb6146ffa161a41154de85f7/nasjonal-veileder-for-foreldretvister_v2_2019.pdf hentet 29.09.2020.
- HTU. «Kan jeg få tolk». 2020 <https://www.htu.no/no/kan-jeg-fa-tolk> hentet 29.09.2020 hentet 20.11.2020.
- JURK. «Årsrapport». 2009 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2010 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2011 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2012 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2013 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2014 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2015 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2016 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2017 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2018 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020
- JURK. «Årsrapport». 2019 <https://foreninger.uio.no/jurk/publikasjoner/arsrapporter/> hentet 29.09.2020

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Kilskar, Karen Anna og Helle Mai Hagen. «Tvinges til å bli hos voldelige menn». *Dagbladet*, 07.11.2019.

Kontoret for voldsoffererstatning, «Vilkår for voldsoffererstatning». u.å.
<https://www.voldsoffererstatning.no/vilkaar-for-voldsoffererstatning.478949.no.html> hentet 13.11.2020.

Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM). «Veileder-identifisering av mulige ofre for menneskehandel». 2018 https://www.politiet.no/globalassets/03-rad-og-forebygging/menneskehandel/veileder_identifisering-av-mulige-ofre-for-menneskehandel.pdf hentet 20.11.2020.

Likestillings- og diskrimineringsombudet. «Årsmelding 2019». 2019 <https://www.ldo.no/ombudet-og-samfunnet/om-ombudet/arsmeldinger/arsmelding-2019/> hentet 29.09.2020

Leieboerforeningen. «Alt om medlemskap». 2020 <https://www.leieboerforeningen.no/medlemskap.aspx> hentet 29.09.2020.

Leieboerforeningen. «Dette har du krav på som medlem». 2020
<https://www.leieboerforeningen.no/Medlemskap/Juridiskbistand.aspx> hentet 29.09.2020.

Lindboe, Knut. *Barnevernrett*. 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

NAV. «Grunnbeløpet i folketrygden». 2020 <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kontakt-nav/utbetalinger/grunnbelopet-i-folketrygden> hentet 08.09.2020.

NAV. «Rundskriv til ekteskapsloven – Ektefellebidrag» 01. desember 1994 (R53-00)
<https://lovdata.no/nav/rundskriv/r53-00> hentet 29.09.2020.

NAV. «Stønad til enslig mor eller far». 2020 <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/familie-statistikk/enslig-mor-eller-far> hentet 13.11.20

Oterholm, Gard, Knut Gjernes og Kjetil Sæter. «Intern UDI-redegjørelse om proformaregel: Ikke hatt tilstrekkelig bevissthet». *Dagens næringsliv*, 02.09.2020.

Oxford Research og Menon Economics. «Evaluering av bistandsadvokatordningen». 2019
<https://www.regjeringen.no/contentassets/750c5cd842aa4605b16f98efad7bc55d/evaluering-av-bistandsadvokatordningen.pdf> hentet 09.09.2020.

Regjeringen. «Høringssvar fra Utlendingsdirektoratet». 2020
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---rettshjelpsutvalgets-utredning-nou-20205/id2705307/?uid=12933613-0904-4b08-9ad8-f2867a7e1e3e> hentet 20.11.2020.

Regjeringen. «Høringssvar fra Diskrimineringsnemnda». 2020
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---rettshjelpsutvalgets-utredning-nou-20205/id2705307/?uid=0bf504fd-00cc-4481-8400-d0233236f06e> hentet 20.11.2020.

SINTEF. «Om klage og omgjøring i NAV – hva kan gjøres bedre?». 2017
<https://www.sintef.no/publikasjoner/publikasjon/?pubId=1476656> hentet 20.11.2020.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

Sivilombudsmannen. «Særskilt melding til Stortinget om isolasjon og mangel på menneskelig kontakt i norske fengsler». 2018/2019 https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2019/06/SOM_S%C3%A6rskilt-melding_WEB.pdf hentet 02.10.2020.

Sivilombudsmannen. «Undersøkelse under OPCAT-mandatet: Ivaretagelse av innsatte i fengsel under Covid 19-pandemien». 2020 <https://www.sivilombudsmannen.no/wp-content/uploads/2020/06/Innsattes-forhold-i-fengsel-under-covid-19.pdf> hentet 02.10.2020

Statens sivilrettsforvaltning. «Rundskriv om fri rettshjelp» (Nr. SRF-1/2017). 2016 https://lovdata.no/pro/#document/ROO/rundskriv/srf-2017-1/KAPITTEL_6-3-7 hentet 16.11.2020.

Statistisk sentralbyrå. «Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen». 2020 <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/fattigdom> hentet 20.11.2020.

UDI. «Familieinnvandringstillatelser etter søkerens statsborgerskap og oppholdsgrunnlaget til personen i Norge (2019)». 2019 <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/familieinnvandringstillatelser-etter-sokerens-statsborgerskap-og-oppholdsgrunnlaget-til-personen-i-norge-2019/> hentet 04.10.2020.

UDI. «Tilbakekall av norsk statsborgerskap». u.å. <https://www.udi.no/ord-og-begreper/tilbakekall-av-statsborgerskap/> hentet 19.10.2020.

UDI. «Oppholdstillatelse til ofre for menneskehandel». 2013 <https://lovdata.no/pro/#document/RUDI/rundskriv/rudi-2013-14?searchResultContext=1257&rowNumber=1&totalHits=5> hentet 20.11.2020.

Vangsnes, Jørgen. *Sivilprosess i et nøtteskall*. Oslo: Gyldendal Juridisk, 2015.

Øvre Romerike tingrett. «Skifte». 2019 <https://www.domstol.no/Enkelt-domstol/ovre-romerike-tingrett/om-nn-tingrett/arsrapporter/arsrapport-2019/saksavvikling-2019/skifte/> hentet 29.09.2020.

Lov og forarbeids-register

1962	Lov 22.juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen (sivilombudsmannsloven).
1981	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).
1991	Lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven).
1997	Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven).
2001	Lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven).
2005	Forskrift 12. desember 2005 nr. 1443 om fri rettshjelp (rettshjelpforskriften).

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

- 2008 Lov 15. mai 2008 nr. 35 om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven).
- 2009 Lov 19. juni 2009 nr. 44 om kommunale krisesentertilbud (krisesenterlova).
- 2017 Lov 16. juni 2017 nr. 50 om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven).
- NOU 2020: 5 *Likhet for loven – Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven).*
- NOU 2016: 9 *Rettferdig og forutsigbar – voldsskadeerstatning*
- Innst.O, nr. 15 (1979-1980) *Innstilling fra justiskomiteen om lovendringer i lov av 22.juni 1962 nr. 8 om Stortingets ombudsmann for forvaltningen m.m.*

Domsregister

Diskrimineringsnemnda «Likestillings- og diskrimineringsombudet mot Kriminalomsorgsdirektoratet», no. 19/114, <https://www.Diskrimineringsnemnda.no/media/2413/sak-19-114.pdf> hentet 03.10.2020.

Rt. 2014 s. 730.

LB-2014-196308.

juridisk rådgivning for kvinner **JURK**

For Juridisk rådgivning for kvinner (JURK)

Andrea Frogner Bekkevold
saksbehandler

Arjeta Kuka
saksbehandler

Eline Skogerbø Sørhaug
saksbehandler

Hanna Berntsen Øybø
saksbehandler

Ingrid Karoline Lien
saksbehandler

Kaja Hjelseth
saksbehandler

Kristin Engen
saksbehandler

Lisa Schiøth Wang
saksbehandler

Mira Stokke
saksbehandler

Siri Marie Gaaseide
saksbehandler

Vårin Brox
saksbehandler

Zunera Waheed
saksbehandler

Anne Marie Sundby
saksbehandler

Astrid Tønnessen Flåtåmo
saksbehandler

Elisabeth Handeland Helberg
saksbehandler

Helene Eidsvåg
saksbehandler

Johanne Svarva Helgebostad
saksbehandler

Karoline Aarvold
saksbehandler

Linda Bredesen
saksbehandler

Mia Emilie Fagereng
saksbehandler

Ole-Andreas Brastad
saksbehandler

Thora Standal Aarrestad
saksbehandler

Wahiba Omarzae
saksbehandler

Åsne Solberg
saksbehandler

Bjørk Gudmundsdottir Jonassen
daglig leder